

Ilustrovaná kniha pro děti

BcA. Šárka Hermannová

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ateliér Grafický design

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: BcA. Šárka Hermannová
Osobní číslo: K18420
Studijní program: N8206 Výtvarná umění
Studijní obor: Multimédia a design – Grafický design
Forma studia: Prezenční
Téma práce: Ilustrovaná kniha pro děti

Zásady pro vypracování

Rozsah teoretické práce minimálně 40 – 45 stran + obrazové přílohy (dokumentace praktické části). Práci odevzdat v elektronické podobě (dle předepsané celouniverzitní šablony viz směrnice rektora č. 33/2019) ve formátu PDF na 1 ks CD (DVD) nosiče, dále odevzdat 2 kusy výtisků práce v pevné vazbě (v jedné z nich bude vlepeno CD) a 1 výtisk graficky zpracované práce, která má volnější grafickou podobu.

1. Teoretická část: Problematika dětské literatury a vizuální principy, které se s tímto tématem pojí
2. Praktická část: Příběhová kniha pro děti mladšího školního věku

Rozsah diplomové práce: **viz Zásady pro vypracování**
Rozsah příloh: **viz Zásady pro vypracování**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/umělecké dílo**

Seznam doporučené literatury:

HALADA, Jan. Albatros: 70 let na křídlech dětské literatury. V Praze: Albatros, 2019. ISBN 978-80-00-05474-2
PECINA, Martin. Kniha a typografie. Vydání třetí, rozšířené. Brno: Host, 2017. ISBN 978-80-7577-040-0
KOCMAN, Jiří H. J.H. Kocman: autorské knihy a papíry. Praha: Galerie Rudolfinum, 1997. ISBN 80-902194-2-x
HOLEŠOVSKÝ, František. Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1989. ISBN 13-777-89
REISSNER, Martin. Ilustrace: pohledy na výtvarný doprovod české dětské knihy = Illustration: insights into illustrations to accompany Czech children's books. Brno: Moravské zemské muzeum, 2015, 220 s. ISBN 978-80-7028-439-1
REYNOLDS, Kimberley. Children's Literature: A Very Short Introduction. New York, USA: Oxford University Press, 2011. ISBN 978-0-19-956024-0

Vedoucí diplomové práce: **doc. Mgr.A. Pavel Noga, ArtD.**
Ateliér Grafický design

Datum zadání diplomové práce: **1. listopadu 2019**
Termín odevzdání diplomové práce: **15. května 2020**

doc. Mgr. Irena Armutidisová
děkanka

doc. Mgr.A. Pavel Noga, ArtD.
vedoucí ateliéru

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ / DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské/diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že:

- jsem na bakalářské/diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně dne:6. 12. 2019.....

Jméno a příjmení studenta:BcA. Šárka Hermannová....

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Diplomová práce se zaměřuje na současnou dětskou literaturu a zkoumá její význam v dnešní společnosti a také konkrétní témata a motivy, které se v ní objevují. Zvláštní důraz je pak kladen na vizuální pojetí dětské literatury, různé současné přístupy v tomto oboru a jejich vliv na atraktivitu knihy i porozumění textu dítětem. Cílem je podložit tvrzení, že moderní dětská kniha je důležitým nástrojem pro intelektuální, emocionální a sociální rozvoj dítěte, stejně tak jako prostředkem, který má vliv na čtenářovo umělecké vnímání a vizuální gramotnost. Účelem praktické části je využít získané informace v praxi a vytvořit dětskou knihu s interaktivními prvky na motivy autorského příběhu s lehkým výchovným podtextem.

Klíčová slova: kniha, dětská kniha, literatura, výchova, ilustrace, děti, příběh, čtení

ABSTRACT

This master's thesis focuses on contemporary children's literature and inspects its purpose in today's society, as well as specific themes and motives which appear in it. Particular emphasis is put on the visual aspect of children's literature, different contemporary approaches in this field and their influence on the attractiveness of book and children's comprehension of the written text. The aim is to substantiate the claim that the modern children's book is an important tool for the child's intellectual, emotional and social development while also affecting their artistic perception and visual literacy. The purpose of the practical part is to use the acquired information in practice and create a children's book with interactive elements based on the author's story with a subtle educational context.

Keywords: book, children's book, literature, education, illustration, children, story, reading

Děkuji vedoucímu mé práce, panu doc. Mgr. A. Pavlu Nogovi, ArtD., za užitečné rady a odbornou pomoc při jejím zpracování.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 DĚTSKÁ LITERATURA V SOUČASNOSTI	11
1.1 STRUČNÝ VÝVOJ DĚTSKÉ LITERATURY.....	11
1.1.1 Dětská kniha do 17. století	11
1.1.2 Dětská kniha od 18. století po současnost.....	12
1.2 ČTENOST DĚTSKÝCH KNIH	13
1.3 VÝZNAM DĚTSKÝCH KNIH	14
1.4 SOUČASNÉ TRENDY V DĚTSKÉ LITERATUŘE.....	17
1.4.1 Preferovaná témata a žánry	18
1.4.2 Rovnoprávnost v dětské literatuře	18
1.4.3 Vizualita	20
2 OBSAHOVÉ PŘÍSTUPY V DĚTSKÉ LITERATUŘE	22
2.1 TYPY PUBLIKACÍ PODLE OBSAHU.....	23
2.1.1 Obrázkové.....	23
2.1.2 Příběhové.....	23
2.1.3 Poezie	24
2.1.4 Literatura faktu pro děti	25
2.1.5 Komiksy a časopisy.....	26
2.2 TÉMATA, POSTAVY A STYL PSANÍ	27
2.2.1 Témata a hlavní motivy	27
2.2.2 Postavy	28
2.2.3 Jazyk a styl vyprávění	28
2.2.4 Humor v dětské literatuře	29
2.3 AKTIVNÍ ZAPOJENÍ ČTENÁŘE	30
2.3.1 Hry a úkoly.....	30
2.3.2 Jiné prostředky	31
3 VIZUÁLNÍ PŘÍSTUPY V DĚTSKÉ LITERATUŘE	32
3.1 ILUSTRACE.....	32
3.1.1 Preference ilustračního stylu	33
3.1.2 Proces ilustrace	34
3.1.3 Ilustrační techniky	35
3.1.4 Alternativní přístupy	37
3.2 TYPOGRAFIE	38
3.2.1 Fonty a sazba	39
3.2.2 Ručně psané písmo.....	40

3.3 INTERAKTIVNÍ A PROSTOROVÉ PRVKY ..	41
3.3.1 Pop-up	41
3.3.2 Herní prvky, skládání, ostatní	43
3.4 FORMÁT	44
3.4.1 Klasické vazby a formáty	44
3.4.2 Alternativní řešení	44
4 EDUKATIVNÍ A MORÁLNÍ ASPEKTY DĚTSKÉ KNIHY	45
4.1 POUTAVOST DĚTSKÉ KNIHY	45
4.1.1 Udržení pozornosti čtenáře	45
4.1.2 Vliv vizuálního řešení na poutavost	46
4.2 UČENÍ A ROZVOJ POMOCÍ KNIH	47
4.2.1 Předání nových znalostí prostřednictvím knihy	48
4.2.2 Pohádky a morální principy v nich obsažené	50
II PRAKTICKÁ ČÁST	52
1 OBSAHOVÁ STRÁNKA	53
1.1 PŘÍBĚH	53
1.1.1 Zkrácený příběh	53
1.1.2 Význam příběhu	56
1.2 FORMA A ZAMĚŘENÍ	56
1.2.1 Úkoly	57
1.2.2 Volba věkové kategorie	57
2 VIZUÁLNÍ ZPRACOVÁNÍ	58
2.1 ILUSTRACE	58
2.1.1 Postavy	59
2.1.2 Ilustrace jako celek	61
2.2 PÍSMO	62
2.2.1 Ručně kreslené písmo	62
2.2.2 Sazba	63
2.3 INTERAKTIVNÍ PRVKY	64
2.4 NÁHLEDY DVOJSTRÁNEK	65
ZÁVĚR	69
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
SEZNAM OBRÁZKŮ	73
SEZNAM ZDROJŮ OBRÁZKŮ	75

ÚVOD

Tématem literatury pro děti se tato práce zabývá z několika úhlů pohledu. Kniha by měla být vnímána jako potenciálně důležitý nástroj, který může děti mentálně, duševně a emocionálně rozvíjet. Jedním z úkolů tvůrců literatury je mít to na paměti a vytvářet publikace tak, aby dětské čtenáře pokud možno nejen bavily, ale zároveň je i nějakým způsobem obohatily.

Tato úloha však v dnešní době není zrovna lehká, zvláště proto, že děti mají neustále k dispozici jiné typy médií. Pro mnoho z nich už papírová kniha, časopis či deskové hry ztrácí význam a nahrazuje je multimediální obsah na internetu a sociální sítě. Tyto prostředky samozřejmě mohou mít na děti také pozitivní vliv, v závislosti na konkrétním typu obsahu. Neměly by však převzít místo knih, her a komunikace v reálném světě, pouze existovat simultánně jako alternativa. Na toto téma se krátce zaměřuji, protože chci pro účely této práce definovat důvody, proč si myslím, že knihy a časopisy mají v současné společnosti stále své místo a má smysl je vytvářet.

V návaznosti na to už se blíže orientuji na současnou světovou i českou dětskou literaturu a její specifika. Hlavním účelem zde je rozebrat alespoň některé principy, které se ve spojitosti s knihami pro děti dnes využívají. Zároveň je důležité si u každého z nich uvědomit důvod jeho použití a konečný vliv na dítě, které knihu čte. Jedná se o prvky obsahové (hlavní téma, příp. výběr postav, zábavné vsuvky, morální, edukační či sociální přesah,...) a formální či vizuální (interaktivní elementy, pop-up, ilustrační styly, sazba, formát,...).

Tyto principy ukazují na konkrétních příkladech publikací. Vybrala jsem některé současné knižní projekty, kterým se dle mého názoru podařilo přinést určitou přidanou hodnotu v podobě neobvyklého vizuálního či obsahového řešení. V dobré knize jde většinou o citlivé vyvážení tradičních přístupů a inovátorského pohledu. K pochopení toho, v čem přínos jednotlivých knih spočívá a proč tvůrci zvolili zrovna dané prostředky, je třeba se na ně podívat očima dětí a vzít v úvahu jejich chápání světa a problémy, které řeší v každodenním životě.

Shrnutím je pohled na to, jak kombinace jednotlivých částí knihy na děti může působit a jak toho využít k tomu, aby kniha zábavnou formou děti něco naučila, pomohla jim vyřešit nějaký problém či je jednoduše jakkoliv obohatila. Tvorba materiálů pro děti má jistě svá specifika. Jelikož se stále formuje jejich přístup ke světu, především k ostatním lidem a sobě samým, a také jejich vizuální gramotnost, může na ně mít kvalitní kniha do budoucna velký vliv. A v době, kdy je kniha jako médium odsouvána do pozadí, je vznik těch kvalitních důležitější než kdy dřív. Proto se pokusím závěry, ke kterým v teoretické práci dojdou, co nejlépe zužitkovat při tvorbě vlastní dětské knihy.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 DĚTSKÁ LITERATURA V SOUČASNOSTI

Pro začátek je vhodné téma této práce o něco blíže specifikovat. *Dětská literatura* je definována jako *materiál vytvořený a produkováný pro účely vzdělání a/nebo zábavy dětí a mladistvých*.¹ Přestože součástí této definice je například i tzv. *young adult* literatura, která je určena pro starší děti a dospívající, budu se věnovat jen materiálům pro čtenáře ve věkovém rozmezí cca 3–12 let.

Sám pojem literatura dnes samozřejmě zahrnuje i knihy, periodika a další materiály vydávané v elektronické podobě. Pro účely této práce ho však zúžím především na dětskou publikaci v tradičním pojetí, tedy tištěný materiál, jehož obsah je obvykle složen z textů a ilustrací.

Dětská kniha je médium, které značně odráží kulturu a tradice společnosti, ve které vzniká. I přes současnou globalizaci je zřejmé, že např. mnohé knihy vznikající v asijském prostředí vycházejí z jiných základů a měly by být chápány v kontextu dané kultury. Proto se následující text bude týkat primárně knih vycházejících v Evropě a USA.

1.1 Stručný vývoj dětské literatury

Přesto, že se zaměřuji především na současnou dětskou literaturu a její podoby, pro lepší pochopení tohoto tématu je přínosné si alespoň ve zkratce nastínit, jakým účelům sloužila dětská literatura v minulosti. Tak jako jakékoliv jiné médium, i kniha odráží svou dobu. U dětské literatury to může být obzvláště zřejmé, protože kniha je často jednou z prvních věcí, která má možnost ovlivnit život dítěte kromě výchovy. Zároveň může být ve fantazijních a metaforických příbězích pro děti paradoxně ukryto více informací o době, ve které žijeme, než v některých knihách pro dospělé.

1.1.1 Dětská kniha do 17. století

Dlouhou dobu byla v Evropě považována za jedinou knihu, kterou by děti měly číst, Bible. První knihy přizpůsobené přímo pro dětské publikum se začaly objevovat v období středověku. Nebylo však podstatné, aby děti kniha bavila. Hlavním účelem dětské literatury bylo přispívat k morálnímu a duchovnímu vývoji čtenářů. Knihy odrážely všeobecný křesťanský pohled, že děti se rodí hříšné a potřebují vedení, aby se stali zbožnými a vzdělanými občany. Žáci se tehdy učili číst z dřevěných destiček pokrytých pergamenem, které obsahovaly abecedu a text určité modlitby.²

1 *Children's Literature*. Library of Congress [online]. listopad 2008 [cit. 2020-01-02].
Dostupné z: <https://www.loc.gov/acq/devpol/chi.pdf>

Publikování knih zaměřených na duchovní vývoj pokračovalo po několik století. V roce 1646 napsal John Cotton knihu pro děti s názvem *Milk for Babes (Mléko pro děti)*, která byla vydávána dalších 200 let. Obsahovala 64 otázek a odpovědí týkajících se náboženství, víry a mravů.³ James Janeway zase posbíral příběhy životů a smrtí zbožných dětí v knize *A Token for Children* a doporučoval rodičům, učitelům a vychovatelům, aby nechávali děti číst tuto knihu stokrát dokola.⁴ Dalším častým námětem v dětských knihách byly v minulosti také návody, jak se správně chovat v jednotlivých situacích, tedy vlastně taková etiketa. Toto téma však také úzce souviselo s náboženstvím a mravní výchovou.

V knihách se jednoduše objevovalo to, co lidé považovali za důležité, a to učit od začátku děti správnému zbožnému životu, aby se uměly chovat a dosáhly spasení. Je zajímavé si uvědomit, že i když dnes vidíme zážitek ze čtení a poutavost příběhu nebo obsažených informací jako nejdůležitější aspekt dětské knihy, je to v historickém kontextu poměrně mladý přístup. I při vydávání čistě edukativní knihy nebo učebnice je dnes kladen důraz na to, aby byla vizuálně i obsahově příjemná, ale ještě před pár stoletími by se takovéto přemýšlení zdálo mnohým autorům zbytečné. To je mimo jiné způsobeno postupnou změnou chápání osobnosti dítěte. Zatímco v minulosti bývaly děti často vnímány prostě jen jako „malí dospělí“, kteří museli být připravováni na život, dnes chápeme dětský svět jako odlišný od toho dospělého a snažíme se lépe porozumět dětským potřebám a emocím.

1.1.2 Dětská kniha od 18. století po současnost

Velký vliv na dětskou literaturu měly myšlenky Johna Locke, především jeho dílo *Úvahy o výchově (Some Thoughts Concerning Education)*, které vyšlo poprvé v roce 1693. Tento spis zůstal v Anglii po následující století nejvýznamnějším pojednáním o výchově. Locke zde formuloval názor, že s každým dítětem by mělo být zacházeno jako s rozumnou osobností a vzdělávání by mělo být pro děti zábavné. Důležité je podle něj, aby se dítě samo od sebe chtělo učit a objevo-

2 *Exhibition tells the story of children's literature from medieval times to 1960's*. St John's College, University of Cambridge [online]. [cit. 2020-05-31].
Dostupné z: <https://www.joh.cam.ac.uk/exhibition-tells-story-childrens-literature-medieval-times-1960s>

3 COTTON, John B.D. and ROYSTER, Paul, editor. *Milk for Babes. Drawn Out of the Breasts of Both Testaments. Chiefly, for the Spiritual Nourishment of Boston Babes in Either England: But May Be of Like Use for Any Children* (1646). Electronic Texts in American Studies. 18.

4 BROOMHALL, Susan, Joanne MCEWAN a Stephanie TARBIN. *Once upon a time: a brief history of children's literature* [online]. 27. března 2017 [cit. 2020-01-02].
Dostupné z: <https://theconversation.com/once-upon-a-time-a-brief-history-of-childrens-literature-75205>

vat svět a nebylo k tomu nuceno. Tyto principy jsou také viditelné v Lockeho vydání *Ezopových bajek*, které je ilustrované, aby bylo pro čtenáře zábavnější.⁵

Vnímání dětské literatury se proměňuje a knihy začínají být chápány čím dál více jako zdroj zábavy. V 18. století se více tisknou pohádkové i naučné knihy určené pro děti, především zásluhou londýnského vydavatele Johna Newbery, který je označován za „otce“ dětské literatury. Zdokonalení technologie tisku také umožnilo jednodušší tisk obrázků, které způsobily, že byly publikace pro malé čtenáře atraktivnější, a staly se standardní součástí knih pro děti. Ve století 19. zažívá dětská literatura ještě větší rozmach, ale stále zůstává důležitým aspektem na první pohled zřejmý moralizující podtext příběhů. Na přelomu 20. století se začínají objevovat knihy, které už se snaží co nejlépe přizpůsobit dětskému vnímání světa. Hlavními hrdiny se stávají samy děti, které se potýkají s nějakými problémy, často ve fantazijním kontextu.

Dětské knížky stále obsahují určité poselství nebo morální ponaučení, ale jeho obsah se postupem času mění. Zatímco v historii šlo většinou o princip „*pokud budeš dělat toto, dopadneš špatně*“, dnešní knihy děti učí, jak být odvážné, jak zvládnout překonat různé překážky, umět se postavit jeden za druhého a vypěstovat si důležité životní hodnoty.

1.2 Čtenost dětských knih

Pokud se děti dříve měly něco nového dozvědět a naučit, příliš jiných možností než kniha jim nezbývalo. Oproti tomu dnes mají k dispozici mnoho různých alternativ, odkud čerpat zábavu nebo informace. V případě zájmu se o současných světových problémech se mohou dozvědět z internetu či sociálních sítí ihned, jakmile se naučí číst. Také jsou obklopeny televizí, telefony, počítačovými hrami. Všechno to člověku zjednodušuje a zpříjemňuje život, ale není se čemu divit, pokud pak (nejen) některé děti získají pocit, že všechny informace jsou jednoduše dohledatelné, hry a sociální sítě poskytují dostatečné množství zábavy a kniha je zastaralý nástroj, který vlastně vůbec nepotřebují.

Podle výzkumu Národní knihovny z roku 2017 je u českých dětí, které už umí samy dobře číst, ale přesto čtou knížky jen jednou za měsíc a méně, *hlavním důvodem slabého čtenářství nejčastěji to, že je čtení nebaví (56 % z nich). Čtyři z deseti slabých čtenářů uvedli, že nečtou knížky častěji, protože existuje spousta zábavnějších věcí, než je čtení knih. Podobné množství dětí na čtení nemá*

5 *Exhibition tells the story of children's literature from medieval times to 1960's*. St John's College, University of Cambridge [online]. [cit. 2020-05-31].
Dostupné z: <https://www.joh.cam.ac.uk/exhibition-tells-story-childrens-literature-medieval-times-1960's>

čas a věnuje se jiným věcem. A 37 % slabých čtenářů uvedlo, že všechno, co chtějí vědět, se dozví na internetu.⁶ Tento výzkum ale také přinesl některé pozitivní závěry, jako to, že od roku 2013 vzrostl počet dětí, které čtou knihy denně (u nejmladších školních dětí nárůst z 14 % na 24 % a u starších dětí z 13 % na 18 %).⁷

Dalším výzkumem, který se také orientuje na čtenost knih, ale probíhá v mezinárodním měřítku, je PIRLS (*The Progress in International Reading Literacy Study*). Tato studie probíhá každých 5 let, zaměřuje se na žáky 4. tříd a zatím poslední studie v roce 2016 byla provedena v 61 zemích. Z výzkumu vychází, že české děti jsou v porovnání s ostatními zeměmi spíše průměrní čtenáři a umístily se mezi Austrálií a Kanadou. Vedou si o něco málo lépe, než děti slovenské. Nejvíce knih přečtou Rusové, nejméně naopak obyvatelé Jihoafrické republiky.⁸

Je mnoho důvodů, proč by čtení knih mělo mít ve vývoji dítěte své místo. Kniha je komplexní nástroj, který v ideálním případě kombinuje pečlivě vybraný obsah s vhodnou vizuální formou. Jako taková může dětem přinést požitky z četby příběhu, který by jinde nenašly, nebo představit zajímavým způsobem témata, o která by se jinak nezajímaly. Příkladem takových knih je například edice *I'm Trying to Love... (Zkousím mít rád...)* od Bethany Barton, která děti od 4 do 8 let zábavnou formou pomocí faktů a ilustrací učí, jak si zamilovat pavouky, kameny nebo matematiku.

Většina rodičů si je pozitivních účinků četby na dítě vědoma, a proto se je snaží odmala ke knihám vést. Děti, kterým jako malým rodiče četli pohádky, si obvykle vypěstují k literatuře kladný vztah a je pravděpodobné, že si budou v budoucnu číst samy.

1.3 Význam dětských knih

Donna Norton shrnuje přínos literatury pro mladé čtenáře ve své knize *Očima dítěte* (2011): *Dětská literatura je důležitá, protože poskytuje žákům možnosti, jak na literaturu reagovat; pomáhá jim ocenit jejich vlastní kulturní dědictví, stejně tak jako kulturu ostatních; pomáhá rozvíjet emoční inteligenci a kreativitu; stará se o růst a vývoj dětské osobnosti a sociálních dovedností; a převádí důležitá témata literatury z jedné generace na druhou.*⁹ Pro úplnost zde uvádím již

6 NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *České děti a mládež jako čtenáři v roce 2017: Základní údaje o průzkumu* [online]. 17. 1. 2018 [cit. 2020-01-04].

7 *tamtéž*

8 MULLIS, I. V. S., MARTIN, M. O., FOY, P., & HOOPER, M. (2017). *PIRLS 2016 International Results in Reading*. Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center website: <http://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/international-results/>

zmíněné i další hlavní důvody, proč mají různé typy dětské literatury stále svůj význam (a pravděpodobně ho v nejbližší době neztratí). Některé z těchto bodů spolu vzájemně souvisí.

- **Sociální aspekt – literatura sblíží rodiny.**

Pokud rodiče svým dětem čtou knihy, přináší to příležitost trávit společně čas, sdílet potěšení z příběhu a také nad přečtenými knihami diskutovat, což jsou neocenitelné prostředky budování vzájemných vztahů.

- **Pro některé děti může být kniha vítaným útekem od reality.**

Podle výzkumu v USA z roku 2012 trpělo přes 8 % dětí ve věku 3–17 let úzkostí či depresemi, 9 % mělo diagnostikováno ADHD a dalších 7 % mělo diagnostikovanou nějakou poruchu chování jiného typu. V roce 2003 přitom byla diagnostikována úzkost nebo deprese pouze u 5 % dětí, můžeme si tedy všimnout značného nárůstu.¹⁰ A to jsou jenom případy, které jsou oficiálně zaznamenané. Samozřejmě, že v Česku může být situace jiná, ale je jisté, že mentální problémy, depresivní pocity či jen špatné nálady způsobené situací ve škole nebo doma se dětem rozhodně nevyhýbají. Ponoření do knižního světa nabízí dětem útek od těchto prožitků a pozitivně laděné příběhy o hrdinech, kteří se vypořádali se svými problémy, poskytují potřebné povzbuzení a uklidnění v nelehkých situacích.

- **Literatura pomáhá dětem prozkoumávat svět.**

Ve velkém množství dětských knih, které dnes vychází, si snad každé dítě dokáže najít nějakou, která se věnuje pro něj zajímavému tématu. Může se jednat přímo o naučné knihy, které vysvětlují, jak různé věci fungují. Stačí ale, aby hlavní postava knihy sdílela se čtenářem společný zájem. Například pokud se dítě chce věnovat tanci a vybere si knížku, ve které je ústřední postavou tanečnice, může se dozvědět mnoho o tom, co tento zájem obnáší, a naučit se od tohoto hrdiny řešit problémy s ním spojené a překonávat svůj strach.

- **Knihy pomáhají rozvíjet empatii a sociální citění.**

Čtením knihy se dostáváme do kůže někoho jiného a můžeme lépe pochopit, jak se postava v dané situaci cítí a podívat se na problémy z jiné perspektivy. To pomáhá prohlubovat vzájemnou toleranci a funguje jako částečná prevence egocentrického jednání a šikany mezi dětmi.

9 NORTON, Donna E. a Sandra NORTON. *Through the eyes of a child: an introduction to children's literature*. 8. edice. Boston: Pearson, 2011. ISBN 9780137028757.

10 PEROU R a kol. *Mental health surveillance among children – USA, 2005–2011*. MMWR 2013;62 (Suppl; May 16, 2013) :1-35.

- **Čtení učí děti přemýšlet kreativně.**

Lidé mají přirozeně rádi příběhy a vyprávějí si je už tisíce let. Dnes se sice setkáváme nejčastěji s příběhy v audiovizuální podobě – filmy a seriály, ale dětské knihy jsou obzvláště důležité v ohledu rozvíjení kreativního myšlení. Knihy pro nejmenší děti, které jsou tvořeny hlavně ilustracemi, je podněcují k vytváření příběhů založených na obrázcích ve vlastní mysli. Čtené slovo zase podporuje představivost tím, že si obsah vizualizujeme.

- **Knihy pomáhají zlepšovat jazykové dovednosti a zvyšují slovní zásobu.**

Tento bod je všeobecně známý a často zdůrazňovaný učiteli ve školách, přesto je dobré si ho připomenout. Pokud děti čtou už od útlého věku, mohou mít velkou výhodu jak při plnění studijních povinností, tak v každodenní komunikaci. Další kapitolou jsou bilingvní nebo cizojazyčné knihy, z nichž většina je určena až pro starší děti či dospělé, ale představují skvělý a zábavný způsob, jak si rozšířit slovní zásobu v daném jazyce.

- **Některé knihy umožňují zlepšovat také motorické schopnosti nebo logické uvažování.**

Knihy může mít mnoho forem, rozhodně už to nemusí být pouze klasická pohádka doplněná ilustracemi ve tvrdé vazbě. Obsah knihy může být proložen hrou, úkoly pop-up a interaktivními prvky, které mohou být dobrými prostředky pro rozvíjení různých dovedností dětí.

- **Kvalitní knihy zvyšují vizuální gramotnost.**

Tato kvalita knihy bývá často opomenuta a ne všichni, kteří kupují dětem knihu, se starají o její vizuální stránku. Samozřejmě je to také vlastnost poměrně subjektivní, každému se líbí jiný styl ilustrací a jiné řešení knihy. Z pohledu grafického designu je však potřeba, aby byly některé náležitosti zachovány, zvláště co se týče sazby a celkového uspořádání. Pokud se čtenáři už od dětství setkávají s kvalitně vizuálně provedenými publikacemi, je pravděpodobné, že to významnou měrou přispěje ke zvýšení jejich vizuální gramotnosti.

- **Literatura může být předmětem mezilidské komunikace a podnětem výměny názorů.**

Knihy může být předmětem, ke kterému má člověk citový vztah. Mnoho lidí má svou oblíbenou knihu z dětství a nostalgicky na ni vzpomíná. Obvykle je to díky tomu, že na člověka příběh knihy nějakým způsobem zapůsobil, pomohl si mu něco uvědomit a podnítil tvorbu vlastního názoru. Tyto zkušenosti mohou být cenným zdrojem komunikace a obohacení se navzájem.

- **Knihy může pomoci zlepšit soustředění.**

Stále více dětí je diagnostikováno s poruchou pozornosti a i zdravé děti mívají často problémy se delší dobu soustředit. Čtení může pomoci si pozornost vypěstovat, zvláště pokud děti

začnou s nenáročnými knihami s menším množstvím textu, případě nějakým typem interaktivní literatury.

- **Knihy mohou pomoci budovat osobnost a charakter čtenáře.**

Ať už vnímáme knihu, kterou čteme, jako dobrou nebo špatnou, vždy je výsledkem to, že si na ni vytváříme nějaký názor. To je snad nejdůležitější vlastností dětských knih – ukazují dětem svět z různých úhlů pohledu, čímž je motivují k hledání pohledu vlastního a tím pomáhají formovat jejich osobnost. K tomuto se vyjadřuje také Gina M. Almerico z *University of Tampa*, když píše o tom, jak se dá literatura využít v etické výchově a formování charakteru: *...V kontextu literatury se žáci dozvídají, že osobnostní rysy jako respekt, upřímnost, odvaha a laskavost jsou reálné a zajímavé aspekty okolního světa. (...) Dobrá literatura s tématy charakterového vývoje postav má moc rozvíjet, formovat a posilovat dispozice nezbytné proto, aby si žáci vštíplili základní etické hodnoty.*¹¹

1.4 Současné obsahové trendy v dětské literatuře

Vzhledem k tomu, že knihy pomáhají dětem formovat myšlení a názory na okolní svět, musí se do nich zákonitě dostat problémy, které současná společnost řeší. Témata vydávaných dětských knih se tak nezřídka dotýkají problémů rovnoprávnosti či životního prostředí, a i pokud je přímo neřeší, musí se tvůrci knih ujistit, aby byly obsahy knih v souladu se soudobými etickými hodnotami. Philip Nel ve svém článku *Pád a vzestup dětské literatury* píše: *„Studia dětské literatury překračují hranice různých oborů a sledují, jakými způsoby jsou v knihách pro mladé čtenáře pojednávána témata jako ekologie, gender a sociální vrstvy. Půjčují si také úhly pohledu jiných oborů, jako je historie, dějiny umění a studia designu. Dětská literatura je také umění.“*¹²

Umělecká stránka je také důležitý aspekt. Pokud je kniha vizuálně dobře zpracovaná, nejen, že lépe plní svou funkci a je poutavější, ale také pomáhá budovat estetické vnímání dítěte. To platí obzvláště u knížek pro mladší děti, kde jsou hlavním prvkem ilustrace. *Dětská a „young adult“ literatura mají v publikování své pevně dané místo a zažívají silný růst a nové možnosti. Zatímco vydávání jiných typů literatury stagnuje, prodeje dětských knih jsou stále na vzestupu. (...) Zájem o dětské knihy v kombinaci s novými technologiemi, které podporují inovace v knižním formátu*

11 ALMERICO, Gina M. *Building character through literacy with children's literature*. Research in Higher Education Journal. The University Of Tampa, 2014, (Volume 26).

12 NEL, Philip. *The Fall and Rise of Children's Literature*. American Art. jaro 2008 (Vol. 22, 1), 23–27 (5 stran).

*a designu, přilákaly nové autory a ilustrátory, z nichž někteří jsou nadnárodní a tak se pohybují v globálním kontextu a poskytují širší rozsah knih pro děti.*¹³

1.4.1 Preferovaná témata a žánry

Témata dětských knížek jsou velmi různorodá, děti čtou jak klasické pohádky, tak nové fantastické příběhy. Knihy pro děti s edukační tematikou mohou být zaměřeny snad na jakékoliv představitelné téma. Čím jsou děti starší, tím se zajímají více o komplikovanější příběhy a imaginární světy. *V České republice jsou z hlediska žánrů u nejmladších školních dětí nejvíce preferovány pohádky, komiksy a knihy o zvířatech, u starších dětí a mládeže fantasy, dobrodružné knihy a komiksy, ale žánrová skladba se silně proměňuje s věkem a liší se i z hlediska pohlaví. Mezi nejoblíbenější knihy čtené v poslední době u mladších dětí patří Honzíkova cesta, Povídání o pejskovi a kočičce a Čtyřlístek, u starších dětí je to zejména Deník malého poseroutky, Harry Potter a Robinson Crusoe.*¹⁴ Z těchto příkladů je zřejmé, že české děti ani v posledních letech neztrácejí zájem o starší, klasické knížky.

1.4.2 Rovnoprávnost v dětské literatuře

K současné době a západnímu světu také přirozeně patří témata rovnoprávnosti, jako je rasa, genderová identita, rovnoprávnost mužů a žen a inkluze různých typů postižení. Ačkoliv se může na první pohled zdát, že tvůrci dětské literatury nad těmito tématy přemýšlet příliš nemusí, je důležité v dětských knížkách zohledňovat určitou míru diverzity, aby se děti naučily toleranci i akceptování sebe sama. Každé dítě se ztotožňuje se svými oblíbenými dětskými hrdiny a pokud v knihách nikoho, s kým by se mohlo ztotožnit, nenalezne, může tím utrpět jeho osobní rozvoj.

*Nedostatek afroamerických, ženských a indisponovaných postav v médiích pro děti má škodlivý efekt na děti všech ras a vyznání. (...) Dětem radícím se do menšin je tak odpírána příležitost najít si literární postavy, se kterými si mohou vytvořit emocionální spojení. Diverzita v dětských knihách zároveň umožňuje dětem, které se do žádné menšinové skupiny neřadí, aby se naučily respektovat chování a kultury jiných lidí, než jsou ony samy.*¹⁵

13 SHORT, Kathy G. *What's Trending in Children's Literature and Why It Matters*. Language Arts. 2018, (Vol. 95, 5).

14 Národní knihovna České republiky. *České děti a mládež jako čtenáři v roce 2017: Základní údaje o průzkumu* [online]. 17. 1. 2018 [cit. 2020-01-04].

15 PIROFSKI, Kira Isak. *Race, Gender, and Disability in Today's Children's Literature*. San Jose State University, nedatováno.

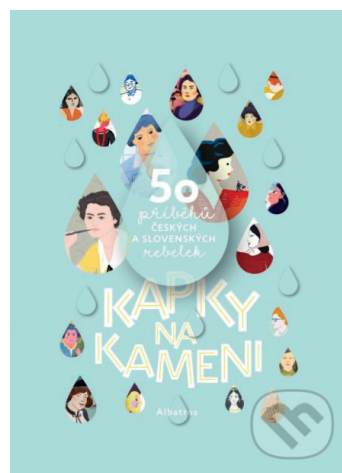
To neznamená, že v každé knize musí vystupovat alespoň jeden Afroameričan, Hispánc, Asiat, člověk s postižením a transgender postava. Propagátorům rovnoprávnosti v dětské literatuře jde spíše o to, ať jsou k dispozici knižní alternativy a ať si každé dítě může vybrat knížku, ve které nalezne hrdinu, se kterým se ztotožní. Proto v posledních letech vznikají (především v angloamerickém světě) knihy, které se přímo věnují lidské rozmanitosti a sebepřijetí a jako hlavní hrdiny používají netypické osobnosti (např. Perez Hilton: *Chlapec s růžovými vlasy*, Todd Parr: *Je v pořádku být jiný*).

Po dlouhou dobu bylo zároveň standardem, že se v dětské literatuře objevovaly ve větší míře postavy mužského pohlaví než ženského. Vyplývá to také například z francouzské studie 537 ilustrovaných knih pro děti ve věku 0–9 let. Jedním ze závěrů studie mimo jiné bylo, že 43,1 % hlavních postav těchto knih tvořily postavy mužského pohlaví, zatímco ženy představovaly jen 20,8 %. (Zbytek jsou skupiny či osoby nespécifikovaného pohlaví.)¹⁶

To se v současnosti snaží autoři dětských knih změnit a zaměřují se více na ženské hrdinky. Účelem je především zbořit některé zažitě stereotypy o roli mužů a žen ve společnosti. Příkladem je světový bestseller *Příběhy na dobrou noc pro malé rebelky* (Francesca Cavallo, Elena Favilli), který vypráví o životních osudech stovky inspirativních žen z minulosti i současnosti. Podobnému tématu se věnuje také kniha *Kapky na kameni*, která byla vydána v roce 2019 v nakladatelství Albatros. Ta sleduje osudy padesáti žen a dívek z Česka a Slovenska.

obr. 1 – *Příběhy na dobrou noc pro malé rebelky*

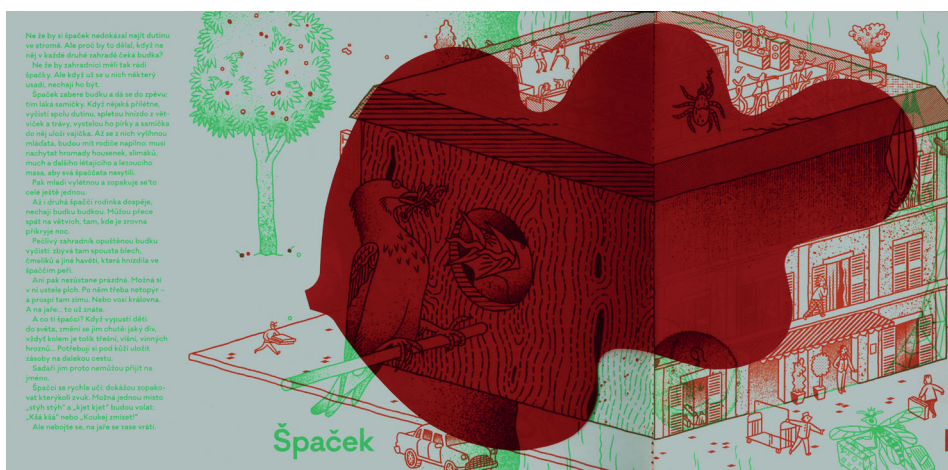
obr. 2 – *Kapky na kameni*

16 BRUGEILLES, Carole, Isabelle CROMER a Sylvie CROMER. *Male and Female Characters in Illustrated Children's Books: How children's literature contributes to the construction of gender*. Population. University of Lille II: I.N.E.D, 2002/2 (57), str. 237-267. DOI: 10.3917/popu.202.0261.

1.4.3 Vizualita

Co se týče vizuálního zpracování dětských knih, objevuje se velké množství přístupů a konkrétní trendy je obtížné určit. Proměna vizuálního pojetí knih souvisí hlavně s technikou a možnostmi, které nabízí. Ilustrace jsou v současnosti tvořeny ve většině knih digitálně nebo kombinovaně. To umožňuje tvůrcům knihy pracovat jednodušeji s geometrií, textem i barvami a vyzkoušet si odlišné přístupy. Častější jsou také méně tradiční řešení a formáty. Vizualita knihy ale úzce souvisí s věkem. Zatímco v knihách pro malé děti logicky dominuje větší písmo a velmi zjednodušené obrázky, knihy pro starší čtenáře naopak obsahují více textu a méně ilustrací, které ale mohou být popisnější.

Určitou představu o trendech ve vizuálním pojetí knih si můžeme udělat ze soutěží. Vítězné knihy jsou sice sným vizuálním zpracováním obvykle poměrně vzdálené většině knih, na které běžně můžeme narazit v dětských odděleních knihkupectví, přesto nám ale mohou pomoci lépe pochopit vnímání dětské literatury z pohledu současného grafického designu a ilustrace. Tradičním oceněním v České republice je soutěž *Nejkrásnější kniha roku*. V roce 2018 proběhl její 54. ročník, který vyhrála kniha *Bydlíme!* nakladatelství *Baobab*. Vysvětluje dětem rozdíly v bydlení lidí a zvířat. *Porota ocenila vynikající typografické zpracování a celkový zážitek z knihy.*¹⁷ Ilustrace ke knize vytvořila Daniela Olejníková a za grafický design je zodpovědný Paľo Bálik.

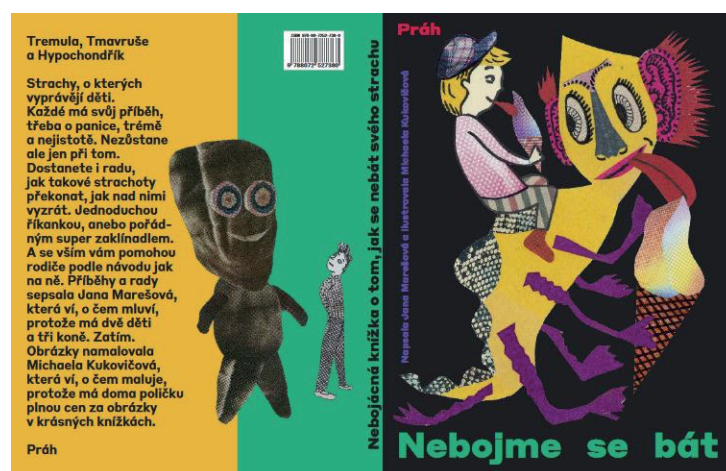
obr. 3 – *Bydlíme!*

17 HAVLOVÁ, Hana. *Nejkrásnější české knihy roku 2018 vyhlášeny. Cenu získaly Co je designér nebo katalog k výstavě Pocta suknu* [online]. 5. 4. 2019 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: <https://www.czechdesign.cz/temata-a-rubriky/nejkrasnejsi-ceske-knihy-roku-2018-vyhlaseeny-cenu-ziskaly-co-je-designer-nebo-katalog-kvy-stave-pocta-suknu>

Dalším oceněním, které každoročně dostává nejlepší literatura, je *Zlatá stuha*. Ceny za rok 2019 získali: Milan Starý za ilustrace ke knize *Šedík a Bubi* (Kategorie Knihy pro mladší děti), Marie Urbánková za ilustrace ke knize *Trable s tátou* (Kategorie Knihy pro starší děti a mládež), Nikola Logosová za ilustrace ke knize *Pozor doktor!* (Kategorie Literatura faktu pro děti a mládež) a Michaela Kukovičová za ilustrace ke knize *Nebojme se bát* (Kategorie Výtvarný počin roku). Z oceněných publikací je zřejmé, že je žádaná vyšší míra výtvarné stylizace a viditelný osobní rukopis autora. Zajímavé je zaměřit se také na barevnost některých ilustrací v těchto knihách. Obecnou představou je, že dětská literatura by měla být co nejvíce barevná. To je pravda ale jen částečně – děti sice přitahují jasné barevné odstíny, ale neznamená to, že jich musí být v jedné ilustraci použito co nejvíce. Důležité je spíše to, aby byla ilustrace výrazná a kontrastní a zároveň využívala harmonickou barevnou škálu.

obr. 4 – *Pozor doktor!*

obr. 5 – *Nebojme se bát*

Pro zajímavost a porovnání uvádím také některé knihy ze zahraničí, konkrétně z USA. *New York Times* ve spolupráci s *New York Public Library* udělují každoročně od roku 1952 ocenění deseti nejkrásnějším americkým dětským knihám. Cena je udělována pouze na základě hodnocení designu a ilustrací. Výhercem v roce 2018 se staly knihy: *Small in the City* (Jillian Tamaki), *Another* (Christian Robinson), *The Lost Cousins* (B. B. Cronin), *A Million Dots* (Sven Volker) *I Miss My Grandpa* (Jin Xiaoqing), *Monkey on the Run* (Leo Timmers), *The Boring Book* (Shinsuke Yoshitake), *The Farmer* (Ximo Abadia), *Child of Glass* (Beatrice Alemagna) a *Just Because* (Mac Barnett). Mezi českými a americkými výherci jsou zřetelné rozdíly, způsobené pravděpodobně především jinou kulturou, ale také odlišným postavením těchto ocenění. Všechny uvedené zahraniční výherní knihy se však taktéž vyznačují vysokou kvalitou uměleckého zpracování.

obr. 6 – Another

obr. 7 – Small in the City

2 OBSAHOVÉ PŘÍSTUPY V DĚTSKÉ LITERATUŘE

V dětské literatuře nalézáme velkou obsahovou rozmanitost, některá témata jsou také příbuzná s literaturou pro dospělé. Grace E. Storm píše: „Protože děti na prvních stupních základní školy jsou zvědavé a chtějí se dovědět více o životě a přírodě, materiály ke čtení, které jsou jim poskytovány, musí být tak různorodé, jako život sám. Měly by číst příběhy o zvířatech, o reálných lidech a situacích, o vztazích, o přírodě, pohádky, legendy, fikci a poezii.“¹⁸ To platí bezesporu i v dnešní době. S čím větší různorodostí knih se děti setkají, tím více možností mají dozvědět se o životě kolem sebe. Zároveň je ale důležité děti přímo nenutit do čtení konkrétních knih, pokud se o ně samy nezajímají – ideálně by si měly vybrat samy. Většina dětí upřednostňuje v určitém věku nějaký typ knížek a postupně se jejich preference mění. Rozdělila jsem typy obsahu na

18 STORM, Grace E. *Areas of Children's Literature*. The Elementary School Journal, vol. 45, no. 9, 1945, str. 503–511. JSTOR, www.jstor.org/stable/998417.

několik kategorií, ačkoliv některé knihy jsou na pomezí. Uvádím vždy příklad z řad známých českých nebo zahraničních knížek.

2.1 Typy publikací podle obsahu

V zásadě můžeme dětskou literaturu rozdělit dle jejího primárního účelu na tu, která si klade za cíl děti seznámit s nějakým tématem či je naučit, jak něco funguje a tu, jejímž účelem je získat si pozornost dítěte zajímavým příběhem, obrázky nebo básničkami. Mnohé knihy však používají příběh k tomu, aby děti něco naučily, takže ve své podstatě spadají do obou těchto kategorií.

2.1.1 Obrázkové

Publikace založené především na obrázcích, obvykle doplněných menším množstvím textu. Tento typ je pravděpodobně úplně první, se kterým dítě přijde do kontaktu. Dnes bývají tyto knihy hodně barevné a pestré, aby zaujaly i ty nejmenší čtenáře. Zároveň mohou mít různé formy, často jsou vydávány např. ve formátu leporela, nebo jsou stránky natisknuty na lepence. Děti si mohou „číst“ tyto knihy ještě předtím, než začnou mluvit. Obvykle si vybírají obrázky na stránce a popisují je, později z nich mohou vyvozovat jednoduché situace. Tato činnost přispívá k rozvoji představivosti a učení jazyka. Ilustrace v těchto knihách jsou obvykle jednoduché, plošné a snadno rozpoznatelné. často se v nich objevují zvířata. Typickým příkladem obrázkové knížky pro nejmenší děti je Krteček.

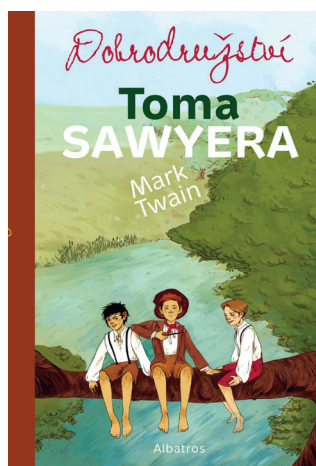

obr. 8 – Krteček a zima

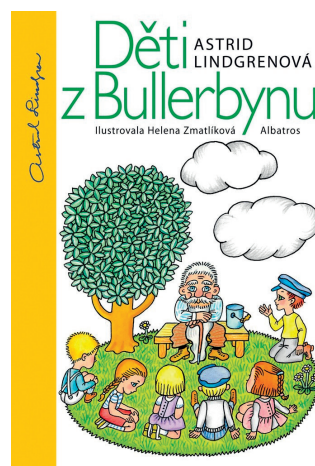
2.1.2 Příběhové

Do této kategorie spadá velké množství knih – pohádky, příběhy o zvířatech, realistické příběhy, ve kterých figurují lidé, nadpřirozené postavy nebo pohádkové situace, ale také příběhy

z kouzelných světů. Který typ příběhu bude dítě chtít číst už je spíše otázkou subjektivních preferencí. Menší děti se obvykle více zajímají o pohádky se zvířaty, starší o realističtější příběhy nebo fantastické scénáře. Děti, které více zajímá svět kolem nich, mohou tíhnout k příběhům, které jsou zasazené do skutečného světa, protože se lépe ztotožní s reálnými postavami a jejich dobrodružstvím.

obr. 9 – Dobrodružství Toma Sawyera

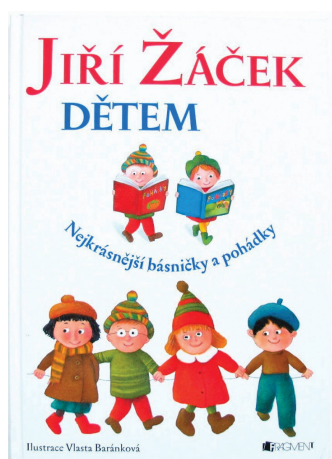

obr. 10 – Děti z Bullerbynu

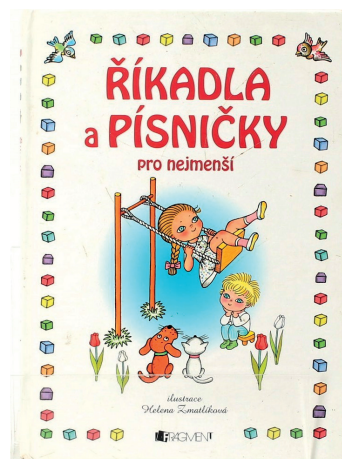
2.1.3 Poezie

*Dětem by měl být v rámci literárních zkušeností umožněn přístup k velkému množství poezie, ale ne jakožto prostředek trénování paměti, nebo doplnění informací, nýbrž z důvodu čistého potěšení.*¹⁹ Básničky (samozřejmě přizpůsobené věku dítěte) mohou k dětem promlouvat více než k dospělým. Obzvláště jsou oblíbené u dětí předškolního věku. Báseň představuje rytmický způsob skládání slov, který podporuje u dětí obrazotvornost a přináší potěšení už jen ze samotné textové formy. Básničky mají také blíže k hudbě. Učit se básně nazpaměť je běžná praxe v nižších ročnících základních škol a efektivnost této činnosti by mohla být předmětem další diskuze. Pravděpodobné je, že některým dětem to může pomoci se zlepšováním paměti a některé to i baví, jiné to naopak spíše od poezie odradí. Důležité je opět nabízet dostatečné množství alternativ, které si děti mohou číst samy nebo s rodiči jen tak pro zábavu.

19 STORM, Grace E. *Areas of Children's Literature*. The Elementary School Journal, vol. 45, no. 9, 1945, str. 503–511. JSTOR, www.jstor.org/stable/998417.

obr. 11 – Jiří Žáček dětem

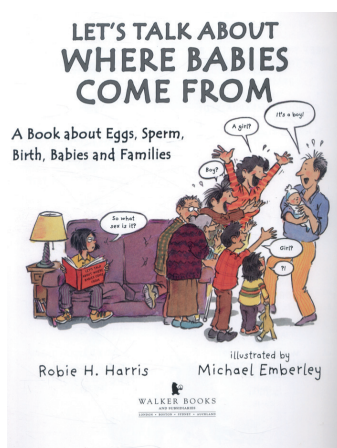

obr. 12 – Říkadla a písničky pro nejmenší

2.1.4 Literatura faktu pro děti

Informační knihy zaměřené na specifická témata jsou ideální pro rozšiřování jazyka a vědomostí. Tyto knihy existují v mnoha formátech a zahrnují témata jako je tanec, příroda, lidé, řemesla, věda atd. Skvělými informačními knihami jsou také biografie známých osobností napsané přímo pro děti. Literatura faktu pro děti musí být doplněna obrázky, aby se informace příjemně četly, a měla by uspokojit dětskou zvědavost na přírodní, fyzikální či sociální témata.²⁰ Dětská literatura faktu je v současnosti velmi rozšířená. Často to jsou také jedny z nejkrásnějších a nejoriginálnějších knih, protože ilustrátor může využít neotřelé způsoby, jak téma zpracovat. Cílem těchto knížek je u dětí v ideálním případě rozvinout zájem o daný problém a poskytnout jim informace tak, aby je kniha zároveň bavila. V některých případech mohou být tyto knihy také pomocníky pro rodiče při adresování některých složitějších témat – např. kniha *Pojďme si promluvit o tom, odkud se berou děti* (*Let's Talk About Where Babies Come From*) autorů Robie Harris a Michael Emberley.

20 LADD, Patricia. The Availability of Access Features in Children's Non-Fiction. *International journal of knowledge content development & technology*. (2012) 2. 5-16. 10.5865/IJKCT.2012.2.1.005.

obr. 13 – *Let's talk about where babies come from*

obr. 14 – *Look inside Nature*

2.1.5 Komiksy a časopisy

Tuto kategorii zde uvádím spíše pro úplnost, protože je kapitolou sama o sobě. Především komiksy tvoří velké procento materiálů, které děti a dospívající v současnosti čtou, a na některých jsou založeny celé subkultury. Pokud je komiks určen pro mladší děti, často se prolíná s obrázkovou knihou. *Růst zájmu o grafické novely v posledních letech měl významný vliv na dětské obrázkové knihy. V některých případech jsou hranice mezi nimi a sekvenčním „komiksovým pásmem“ rozmazány – používání několika ohraničených obrázků a bublin s textem v knihách pro děti od 4 do 7 let je stále častější.*²¹ Dětské časopisy jsou pak formou publikace, která kombinuje kratší články zaměřené na různá témata s ilustracemi, hrami, básničkami a dalším obsahem. Často se i v časopisech objevuje komiks nebo jsou na něm přímo založené – např. *Čtyřlístek*.

obr. 15 – *Čtyřlístek*

obr. 16 – *Tintinova dobrodružství*

21 SALISBURY, Martin a Morag STYLES. Children's Picturebooks: The Art of Visual Storytelling. UK: Laurence King Publishing, 2012. ISBN 978-1-8566-9-735.

2.2 Témata, postavy a styl psaní

Je zřejmé, že dětská literatura musí mít oproti knihám pro dospělé svá specifika. Někteří dospělí čtou dětské knihy a nacházejí v nich stejné zalíbení jako dětští čtenáři, či se stále ztotožňují s knihou, kterou četli jako malí. Naopak pokud dítě dostane do ruky knihu pro dospělé, ve většině případů jí nebude rozumět, nebo mu přinejlepším bude připadat nudná. Dětská literatura se musí lišit v hlavních tématech, v jednotlivých charakterech postav a ve stylu použitého jazyka.

2.2.1 Témata a hlavní motivy

Není jednoduché určit okruhy témat, kterými se dětská literatura zabývá, protože jejich rozmanitost je nekonečná. Můžeme však vytipovat některé společné motivy, které jsou pro dětské knížky typické. Mezi ně patří radost, přátelství, rodina, osamělost, láska, ztráta, zvědavost, humor nebo strach. Nelze si nevšimnout, že to jsou stejné pocity a náměty, které jsou řešeny v knihách pro dospělé, jen samozřejmě přizpůsobeny dětskému čtenáři.

Děti předškolního věku sice zvládnou sledovat jen jednoduchou linii, ale zato je často baví abstraktní a částečně nesmyslné náměty. V tomto věku ještě děti nechápou, že se jedná o fikci, ani o psaném slově takto nepřemýšlí. Ideální jsou pro ně pohádky, protože splňují kritérium jednoduchého děje a zároveň v nich vystupují mluvící zvířata nebo předměty, a dochází v nich k nadpřirozeným situacím, což přitahuje dětskou pozornost.

Upřednostňování pohádek pokračuje i v mladším školním věku, kdy už děti začínají chápat rozdíl mezi realitou a fikcí, ale stále si zachovávají velkou míru představivosti. Postupně je začínají zajímat rozvinuté pohádkové světy, ale i příběhy, které propojují reálný život s fantazijními prvky. Co nejdříve je také dobré dětem představit jako alternativu vhodně zvolenou literaturu faktu, protože si v tomto stadiu mohou začít utvářet nové zájmy a prohlubovat své talenty.

S postupem času jsou děti čím dál více konfrontovány s reálným světem a začínají si uvědomovat některé problémy, které s sebou přináší mezilidské vztahy. I velmi malé dítě se může cítit např. osaměle, jen si ještě plně neuvědomuje, čím je tento stav způsoben. Proto jsou zpočátku některé takovéto pocity „zabaleny“ do pohádkového prostředí a metafor, aby dětem byly bližší. Obliba příběhů, kde hrdinové řeší reálné problémy v reálném světě, pak vzrůstá až u starších dětí. Každé dítě má ale své osobní preference, co se týče témat, žánrů nebo typů postav v knihách.

2.2.2 Postavy

*V popisech postav převažují vzhledové charakteristiky a jednoduché základní informace o postavách nad psychologickými rozměry osobnosti. Pozornost dítěte přitahují působivé hlavní postavy.*²² Vzhledem k tomu, že obsahově jsou dětské knihy celkově míň náročné, není ani třeba vykreslovat složité charaktery. Autoři knih se většinou u postav zaměří pouze na základní rysy a charakteristiky, které jsou nezbytně nutné pro příběh. Děti potřebují mít jasnou představu o tom, kdo je kladný a kdo záporný hrdina. Je třeba dodat, že ačkoliv jsou knižní postavy obecně chápány pouze jako součást příběhových knih, často se objevují i v dětské literatuře faktu, kde figurují jako průvodci tématem.

Důležité je, aby se dítě dokázalo do hlavní postavy vcítit. Proto – pokud je hlavním hrdinou knihy člověk – je to obvykle dítě. (Výjimku tvoří klasické pohádky, kde jsou postavy tvořeny archetypy – krásná princezna, zlý černokněžník, odvážný mládenec,...) Nemůže to však zůstat u vnější podobnosti, dětský hrdina v knize také přemýšlí a chová se jako dítě. Zde je třeba vyvážit to, aby čtenářům nešel špatným příkladem (například je nenaváděl k utíkání z domu apod). Pokud tedy hrdina vyvádí nějaké typicky dětské hlouposti, obvykle to nemá dobré následky a plyne z toho určité ponaučení.

Zvláště v raném dětství děti přirozeně tíhnou ke zvířatům a vnímají je jako své kamarády. Může to být tím, že se s nimi dokáží ztotožnit v některých primitivních projevech a reakcích a zároveň obvykle nepocítují strach ze šelem, psů, hadů, pavouků a dalších zvířat. Tento strach si většinou lidé vybudují později s věkem na základě různých informací. Zvířata jsou ale zároveň symboly, už ve starověkých Ezopových bajkách představovala zvířata různé lidské rysy a vlastnosti. To je dalším důvodem, proč jsou vhodnou volbou jako hrdinové v dětských knihách.

2.2.3 Jazyk a styl vyprávění

*Slovo je základním prostředkem autorova vyjádření, kreativity a představivosti. Proto má zvolený jazyk a styl psaní v dětské literatuře velký význam.*²³ Pokud srovnáváme literaturu pro děti a dospělé z hlediska jazykové formy, najdeme několik rozdílů. Mezi tři hlavní patří větší strohost

22 STAKIĆ, Mirjana. *The Specifics of Children's Literature in the Context of Genre Classification*. Mediterranean Journal of Social Sciences. Rome-Italy: MCSER Publishing, 2014, Vol 5 No 19, 243-251. DOI: 10.5901/mjss.2014.v5n19p243. ISSN 2039-2117.

23 *tamtéž*

ve volbě jazykových obrátů, méně komplikované dějové linie a dynamičtější průběh. Jednoduchost vět a jazykových obrátů je – jako hodně jiných aspektů – přímo úměrná věku dítěte, které knihu čte, a jeho intelektuálním a emocionálním možnostem. V obrázkových knížkách pro batolata a předškoláky se setkáváme jen s velmi jednoduchými větami, které jsou děti schopny absorbovat. S tím, jak se děti učí mluvit a číst, jsou postupně schopny vstřebat i delší věty, ale v zásadě platí, že velmi komplikovaná souvětí by se v knihách pro děti objevovat neměla. Stejně jako přemíra slov cizího původu a odborných výrazů, ačkoliv jejich chápání u dítěte opět s věkem roste.

Dějová posloupnost v dětských knížkách musí být jasnější, proto je obvykle využívána chronologická posloupnost a minimum dějových linií. *Poetika dětské literatury spočívá především v její jednoduchosti.*²⁴ Cílem je, aby děti neztratily přehled o tom, co se zrovna v knize děje. Ačkoliv zápletka musí být jasná a srozumitelná, dobří autoři i tak dokáží v knihách zachovat přidanou hodnotu v podobě hlubšího poselství či metafor, které nemusí být zřejmé na první pohled, ale uvědomíme si je třeba až v dospělosti. Skvělým příkladem takovéto knihy je Exupéryho *Malý princ*.

V neposlední řadě musí kniha umět udržet pozornost dítěte. Pokud to autor nezvládne, i sebelepší obsah by potom byl k ničemu. V dětských knihách je toho dosahováno dynamičností příběhu, aby byl přizpůsoben dětskému temperamentu. Zásadní je, aby se už na první stránce knihy začalo dít něco zajímavého, co čtenáře přiměje číst dále. Je přirozené, že většina dětí by se při čtení dlouhé meditativní pasáže unudila, proto se musí příběh rychle odvíjet. Co se týče literatury faktu, tam jde o to, aby byly informace vizuálně i intelektuálně zajímavé a aby se v publikacích neobjevovaly nedůležité pasáže.

2.2.4 Humor v dětské literatuře

*Určitá forma smyslu pro humor je cenná pro každého člověka, mladého či starého, protože humor je lidský způsob, jak se vypořádat s neúprosnými tlaky reality.*²⁵ Humor představuje přidanou hodnotu v lidském životě, stejně jako ve velkém množství knih. Existuje mnoho typů humoru, dětem přijdou obvykle vtipné jiné věci než dospělým, ale většina dětských knih humor také nějakým způsobem využívá.

24 PETROVIĆ, T. (2005). *Književnost za decu – Teorija*. Sombor: Učiteljski fakultet.

25 MALLAN, Kerry. *Laugh Lines: Exploring Humour in Children's Literature*. Literature Support Series. Newtown (Australia): Primary English Teaching Association, 1993. ISBN 1-875622-06-3.

V literatuře se humor může týkat buďto jednotlivých postav, situací, dialogů nebo i pointy celého příběhu. U postav je vtipnosti většinou dosaženo přeháněním typických vlastností dané postavy a v tom případě je třeba, aby byl s ní čtenář už dříve obeznámen (typizace policistů, úředníků aj.). Především v literatuře pro mladší děti se pak také často objevuje prototyp „nevinné“ postavy, která se chová vtipně díky své naivitě.

Situační humor zase často vzniká vytvořením nesouladu dosažením absurdního prvku mezi jinak běžné okolnosti, jako když v knize *Horton Hatches the Egg* od Dr. Seusse sedí slon na vajíčku.²⁶ Tento humor může být také úplně nesmyslný, čehož bývá využíváno hlavně v knihách pro malé děti, které jiné druhy humoru ještě plně nechápou. Starší děti zase ocení konverzační humor, ke kterému už je třeba mít určité jazykové znalosti a literární zkušenosti.

2.3 Aktivní zapojení čtenáře

Obsah knihy nemusí mít jen formu básniček, příběhu nebo faktů, ale také různých úkolů, které vybízejí čtenáře k určité aktivitě. Zde se dostáváme už na pomezí obsahových charakteristik knihy, protože často tento typ obsahu nacházíme v interaktivních knihách, které kombinují obsahové prvky s vizuálními a hmatovými, někdy i pracují s neobvyklými materiály a formami. Takovéto knihy jsou nejčastěji určeny pro batolata a malé děti cca do 8 let, protože přispívají k udržení pozornosti, určitá míra interaktivity se však objevuje i v knihách pro starší děti.

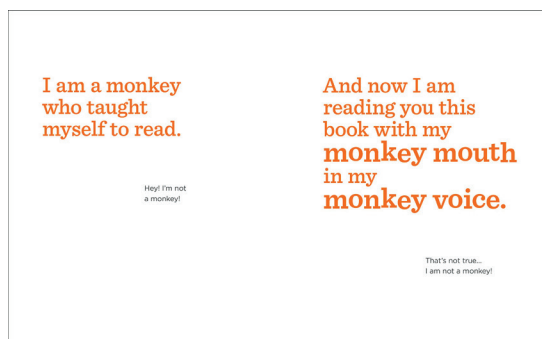
2.3.1 Hry a úkoly

Interakce se čtenářem se odehrává na základě nějakých úkolů, které v knize mohou a nemusí být přímo vyjádřeny. Typickým příkladem knížky s jednoduchým interaktivním přesahem je *Tap the Magic Tree* od Christie Matheson. Děti zde pomáhají stromu, aby prošel jednotlivými ročními obdobími. Na každé dvojstraně je ilustrace stromu a malý úkol typu „zaťukej na strom“, který je třeba splnit před otočením stránky. Po zaťukání se na další straně objeví lístky, po zahřátí stromu rukou pouputa a po poklepání jablka.

Originální knihou je *The book with no pictures* od BJ Novaka. Kniha je určená primárně pro rodiče, kteří ji čtou malým dětem, neobsahuje žádné obrázky a je v ní v podstatě jeden úkol – přečíst všechna slova a věty, která na stránkách knihy jsou. Cílem je děti pobavit zesměšněním

26 MALLAN, Kerry. *Laugh Lines: Exploring Humour in Children's Literature*. Literature Support Series. Newtown (Australia): Primary English Teaching Association, 1993. ISBN 1-875622-06-3.

rodičů, kteří musí přečíst všechna vtipná a nesmyslná slova, říct o sobě, že jí snídani s mravenci rovnou ze země, a nebo přečíst tvrzení, že jejich dítě je nejlepší na světě.

obr. 17 – *The Book with no Pictures*

Dalším typem interakce je dokreslování do knihy. Na tomto principu fungují např. knihy *Doodle Adventures* (Mike Lowery). Kniha vypráví klasický příběh pomocí zábavného komiksu, ale v určitých pasážích potřebuje čtenářovu pomoc, aby dokreslil chybějící věci. Výhodou je, že se tímto zároveň procvičuje soustředění a jemná motorika. Častým námětem interaktivních knížek jsou také různé detektivní záhady, které by měl čtenář pomocí nápověd a úkolů vyřešit. Tyto knihy mnohdy využívají detailní ilustrace, ve kterých je úkolem najít různá vodítka. Příkladem jsou knihy *The Eleventh Hour: A Curious Mystery* (Graeme Base) nebo *Pierre the Maze Detective* (Hiro Kamigaki).

obr. 18 – *Pierre the Maze Detective*

2.3.2 Jiné prostředky

Některé publikace mohou čtenáře vybízet k interakci i bez toho, aby mu přímo zadávaly úkoly. Takové knížky jsou nejrozšířenější ve věkové skupině batolat. Velmi malé děti se nestarají o příběh ani o popisné ilustrace, ale spíše o smyslové vjemy, tedy tvary, barvy a materiály a zvuky.

Vše z toho může být v knize nějak zastoupeno. Je pak jen na dítěti, jakým způsobem knihu bude prozkoumávat. Obsahově jsou tedy tyto knihy zaměřeny primárně na hru s formou, někdy toho může také být využito k učení abecedy apod. Knihy se zvukem fungují většinou tak, že je ve vazbě umístěno tlačítko nebo více tlačítek. To se dá zmáčknout a vydává zvuk (např. zvířecí zvuky).

Haptický aspekt knihy je pro děti také velmi zajímavý, toho se dá využít tak, že se některé části knihy nahradí např. látkou, plastem nebo jen jiným typem papíru. Podobně lze pracovat také s výseky či reliéfními prvky. To je také případ knižní série *TouchThinkLearn* (Xavier Deneux). Je zaměřena na poznávání barev, zvířat atd. a zpracována tak, aby byla co nejatraktivnější pro malé děti. Pracuje s minimem textu, výraznou barevností, velmi jednoduchými ilustracemi a reliéfem.

obr. 19 – *TouchThinkLearn*

3 VIZUÁLNÍ PŘÍSTUPY V DĚTSKÉ LITERATUŘE

Vizuální stránka dětské literatury je specifická především tím, že je do velké míry založena na ilustracích. Byla by však chyba se zaměřit pouze na ně, protože jakákoliv kniha musí fungovat jako celek, což předpokládá soulad mezi textem, obrazem a formou. Kvalitní vizuální zpracování přispívá v první řadě k tomu, že někoho vůbec kniha zaujme a koupí si ji. Dalo by se tedy říct, že v tomto ohledu musí být cílené také částečně na rodiče dětí. Jeho hlavní funkcí však je citlivé doplnění obsahové části, aby byla podpořena myšlenka knihy. Zároveň by měla publikace fungovat jako umělecký objekt, který děti zaujme a obohatí už jen při prohlížení a přispívá k celkové kultivaci jejich uměleckého vnímání.

3.1 Ilustrace

Každý z typů obsahu, na které jsem se zaměřila v předchozí kapitole, přirozeně vyžaduje odlišný ilustrátorský přístup. Stejně tak je třeba ilustrace přizpůsobit tématu a ladění knihy a věku

dítěte. Neexistují žádná konkrétní pravidla, jak by měla vypadat kniha básniček pro tříleté děti nebo pohádka pro děti sedmileté, proto záleží především na citu ilustrátora, aby podstatu knihy správně vystihl. *Důležitá role ilustrací v knihách je přinést do psaného příběhu nový rozměr zábavy.*²⁷ Při jejich vytváření je nutné mít důkladně načtený textový obsah knihy, ale ilustrátor by měl do svého výtvarného pojetí promítnout také své vlastní vnímání příběhu, čímž ilustrace povýší z pouhého doplnění textu na prvek, který příběh vypravuje společně s textem.

Dalším, o něco techničtějším účelem ilustrací, je *navodit v knize příjemný rytmus, vytvořit hierarchii prvků na stránkách a umožnit přirozené plynutí příběhu*. To souvisí s celkovým layoutem knihy. Ilustrace mohou pokrývat celé stránky, jen polovinu plochy dvojstrany nebo se v knize objevit pouze občas jako doplnění. V každém případě přispívají k požitku ze čtení.

3.1.1 Preference ilustračního stylu

V roce 2002 byl proveden výzkum, který se zabýval vlivem ilustrací na dětské knižní preference. Jeho výsledky byly otištěny jako článek v *Reading Psychology*.²⁸ Autoři ukázali vzorku 71 žáků 1. a 3. tříd různé varianty stejné knížky – verzi s realističtějšími ilustracemi připomínající fotografie v zářivé a pochmurné barevnosti a verzi s abstraktnějšími, stylizovanými ilustracemi, také v zářivé a pochmurné barevnosti. Žáky rozdělili na 3 skupiny – jedna dostala knihu s textem i obrázky, druhá pouze s textem a třetí pouze s obrázky. Cílem bylo ověřit předpoklad, že ilustrace v knize přispívají k lepšímu pochopení obrazu, a zjistit, který typ ilustrací děti upřednostňují.

Studie potvrdila, že skupina žáků, která měla knihu s textem i obrázky, vykazovala nejlepší porozumění textu. Zároveň se zjistilo, že naprostá většina dětí preferuje výraznou barevnost oproti pochmurnější se sníženým jasem. Co se týče stylizovaných ilustrací vs. realistických, více dětí si zvolilo knihu s realistickými ilustracemi, ale rozdíly v preferencích nebyly zdaleka tak velké. Je však nutné si uvědomit, že výzkum v preferenci ilustračního stylu se týkal pouze toho, jak na děti působí obrázky na první pohled. Při čtení knihy by se pravděpodobně objevilo více faktorů, které by preference dětí ovlivnily, a v konečném důsledku by mohla být čtivější kniha se zjednodušenými obrázky. Výsledky byly také pravděpodobně ovlivněny výtvarným pojetím konkrétní knihy, kterou děti hodnotily.

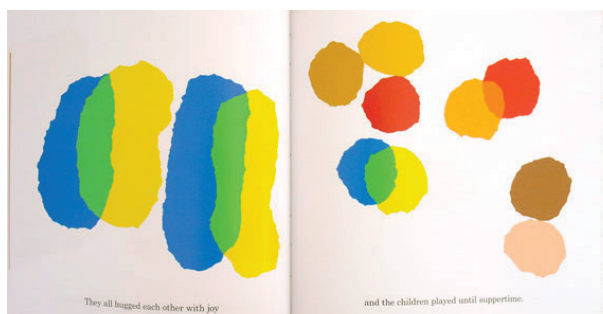
27 HLADÍKOVÁ, Hana. *Children's Book Illustrations: Visual Language of Picture Books*. CRIS Bulletin. (2014/01).

28 BROOKSHIRE, J., SCHARFF, L. & MOSES, L. (2002). *The influence of illustrations on children's book preferences and comprehension*. Reading Psychology, Vol 23(4), 323-339.

Dále k dilematu abstraktní / stylizovaná ilustrace vs. popisná / konkrétní – je to opět věc, která je značně závislá na věku dítěte. Je to způsobeno rozdílným vnímáním knihy. U malých dětí jsou vhodnější velmi stylizované obrázky, vzhledem k tomu, že se více zaměřují na tvary a barvy než na celek ilustrace. Také je tento typ ilustrací ideální na rozvíjení jejich abstraktního myšlení a kreativity. S tím, jak děti poznávají svět kolem sebe, vzniká potřeba, aby se částečně odrážel také v knihách, a s tím i obdiv detailnějších ilustrací.

Také se ale čím dál více dostávají do hry subjektivní preference, takže každému dítěti se bude líbit jiná knížka. Úkolem ilustrátora je především nesklouznout k přehnané typizaci a kýči, ale zachovat kultivovaný výtvarný projev bez toho, aby bylo ubráno na vizuální lákavost knihy. Míra stylizace a reality v obrázcích by měla být vždy udržena v určité harmonii, s přihlédnutím k tomu, že je vždy dobré nechat dětem nějaký prostor k rozvíjení představivosti.

*„Když byla poprvé publikována kniha *Little Blue and Little Yellow* (Leo Lionni), mnoho lidí si myslelo, že je příliš abstraktní, než aby jí děti rozuměly. To bylo však daleko od pravdy. Děti neměly žádný problém se čtením Lionniho abstraktních tvarů a sledováním dějové linky. Byly prvními, kdo pochopil, že Lionni využívá barvy a tvary k tomu, aby vyjádřil význam.“²⁹*

obr. 20 – *Little Blue and Little Yellow*

3.1.2 Proces ilustrace

Postup při vytváření ilustrací se u každého ilustrátora liší v závislosti na použité technice a konkrétním přístupu. Na začátek je důležité důkladné pročtení textového obsahu knihy a jeho pochopení. Zásadní je komunikace s autorem textu a společné ujasnění představ o tom, co by mělo být cílem knihy a jak by měla na děti působit. Ilustrace musí podporovat hlavní myšlenku a dotvářet celý příběh knihy.

29 FOSTER, Frances. *Little Blue and Little Yellow* [online]. [cit. 2020-01-09]. Dostupné z: <https://storytimeanyday.wordpress.com/2015/08/01/little-blue-and-little-yellow/>

Následný proces se liší v závislosti na konceptu knihy. Pokud je to kniha postavená na ilustracích, je třeba si upřesnit celý layout a to, jak se bude na každé stránce vzájemně doplňovat obrazová a textová část. Jestliže je účelem ilustrací doplnit text pouze na několika stranách samostatně, není nutné příliš řešit celkový layout a ilustrátor se může zaměřit na konkrétní motivy. Ilustrace vyjadřují obsah příběhu kombinací různých prostředků (kompozice, barva, linka). Celkový dojem z knihy závisí především na rukopisu, který autor ilustrací zvolí. Tento rukopis je třeba zachovávat v celé knize pro udržení vizuální konzistence.³⁰

Obvykle se začíná skicami, na kterých si autor ujasní kompozici motivu. Následně jsou kresby dále dopracovávány pomocí vybrané techniky. V určitém stadiu mohou být ilustrace naskenovány a dopracovány v počítači. V průběhu tvorby je třeba mít stále na paměti celkový layout a porovnávat, jak ilustrace komunikují s textem, aby se tvorba příliš nevzdálila od původní myšlenky knihy. Důležitým aspektem ilustrací je jejich barevnost, která dotváří celkový dojem a její změnou můžeme docílit toho, že budou mít ilustrace jinou atmosféru.

3.1.3 Ilustrační techniky

Volba ilustrační techniky závisí na tom, jakého dojmu chceme ilustrací docílit, ale také na konkrétním rukopisu autora a jeho preferencích. Existuje v tomto ohledu nekonečné množství přístupů, jednotlivé techniky jsou také často navzájem kombinovány. Většinou je v dětské ilustraci zachováván plošný přístup pro lepší orientaci v obraze a vyskytuje se určitá míra stylizace.

Uvádím několik typických technik, které jsou v dětské literatuře v současnosti nejpoužívanější.

- **Akvarel**

Klasická technika, která je spojována nejen s dětskou ilustrací. Vytváří se postupným nanášením lazurních vrstev, proto bývá poměrně časově náročná, ale umožňuje dosáhnout dobrých výsledků a s jejím použitím se dají vytvářet i velmi detailní ilustrace. Výsledek je často dále digitálně upravován.

- **Kresba**

V základu se při navrhování ilustrací používá kresba skoro vždy a může také zůstat hlavní technikou. Kresba může být buďto digitální (pomocí tabletu), nebo klasická, obvykle s použitím tužek a pastelek.

30 Hladíková, Hana. *Children's Book Illustrations: Visual Language of Picture Books*. CRIS Bulletin. (2014/01).

- **Malba (tempery, olejové barvy, pastely,...)**

Technika malby jinými než akvarelovými barvami není v dětské ilustraci až tak běžná, ale dá se s jejím použitím docílit zajímavých výsledků, protože může vnést do ilustrací dynamiku. Pomocí malby je také možné vybarvovat celé plochy a použít ji tak k doplnění kresby. Především na malbě je postaven např. knižní projekt *Obrazy světa* od Terezy Říčanové.

obr. 21 – *Obrazy světa*

- **Klasické grafické techniky (tisk z výšky, hlubotisk, litografie, monotyp...)**

Stejně jako malbu už klasickou grafiku nevidíme v literatuře dnes tak často, především kvůli její časové náročnosti a vysokým technickým požadavkům. Tím spíše však působí knihy, které ji využívají, svěže a originálně. Příkladem je kniha *Byl jeden dům* od Dagmar Urbánkové, jejíž ilustrace jsou provedeny technikou linorytu.

- **Vektorová ilustrace**

Mnoho ilustrací dnes vzniká pouze počítačově, aniž by jim to ubralo na atraktivitě. Vektorová ilustrace se obvykle vyznačuje plošným přístupem a využitím větších barevných ploch. Může být doplněna texturou či digitální kresbou. Při čistě počítačovém přístupu však někdy může vzniknout nebezpečí, že budou výsledné ilustrace málo dynamické.

- **Využití papíru**

S papírem se dá pracovat mnoha způsoby a dětské knihy jsou k jeho využití ideální. Je možné ho trhat, skládat, stříhat či pracovat pouze s jeho texturou a následně z něj vytvářet buďto samostatné ilustrace, nebo ho použít k doplnění jiné techniky. Další možností je také využití průhledů a skládání papíru k doplnění ilustrace či přidání nového rozměru.

3.1.4 Alternativní přístupy

Do této kategorie jsem zařadila vybrané ilustrační techniky, které nejsou úplně běžné. Někteří autoři využívají v ilustracích různé neobvyklé prostředky, což může dát tvorbě nový rozměr. Takové knihy pak mohou dětem obzvlášť rozšířit obzory vizuální komunikace a prohloubit představivost, proto je dobré se seznámit i s těmito přístupy.

- **Loutky**

Stejně jako ve filmu se dá i v knize pracovat s loutkami a proprietami vyrobenými z látky, dřeva či jiných materiálů. Ilustrace je pak vytvořena vyfocením těchto předmětů v určité kompozici. Je to jednoduchý způsob, jak vytvořit 3D prostor. Této techniky je využito např. v knížce *Adam a koleno* od Dagmar Urbánkové, která používá v ilustracích kromě loutek také pomerančovou kůru, klacíky, větve nebo listí.

obr. 22 – *Adam a koleno*

- **Látka a prošívání**

S útržky látky se dá pracovat stejně jako s papírem, navíc je zajímavé v ilustraci využít její vzory a textury. S textilní koláží a prošíváním pracuje například Eva Volfová ve svých autorských knihách *Kočky z kávové pěny* a *Fridolína, Antonína a malá Mína*. Autorka střídá stránky pokryté látkovým vzorem a prázdnější prošívané stránky, vše s minimem textu. Látkové útržky působí příjemně díky hmatovému dojmu, který s sebou tato technika přináší.

obr. 23 – Kočička z kávové pěny

• Fotografie

Technika fotografie v dětských ilustracích často souvisí s loutkami, ale může zachycovat také předměty a prostředí, které nebyly nijak upraveny, nebo tyto dva přístupy kombinovat. To dělá např. kniha *Do vesmíru!* Jakuba Čermáka. Kniha je o chlapci, který si vyrobí hračky z různých odpadků a s nimi si hraje na cestu do vesmíru. Kniha kombinuje ilustraci s fotografií, kde jsou zachyceny různé materiály a předměty i abstraktní motivy.

obr. 24 – Do vesmíru!

3.2 Typografie

*Dětská literatura patří k nejsvobodnějším žánrům vůbec. Připouští hru, imaginaci, překvapení, radost, barvy i veselé kombinace písem. V dětské literatuře bývá určující výtvarný doprovod; a pokud je vydařený, typograf prostě jen hledá způsob, jak ho nechat dokonale vyznít.*³¹ Jak píše Martin Pecina, kniha pro děti dává velký prostor kreativitě i při volbě typografie. Důležité je však si uvědomit, že výběr fontu se nevyhnutelně podílí na celkovém vyznění knihy. Proto musí písmo vhodně kore-

31 PECINA, Martin. *Knihy a typografie*. Druhé vydání. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-813-0.

spondovat s laděním příběhu, aby podpořilo jeho myšlenku, což může být právě u dětské knihy díky více možnostem volby náročnější úkol než u literatury pro dospělé. *Vztah mezi jazykem vyprávění a typografií, která je použita k jeho prezentování, může mít velký vliv na vytváření významu. (...) Způsob, jakým je text prezentován čtenářům, je u některých textů téměř stejně důležitý jako to, co ve skutečnosti lingvisticky říká.*³²

3.2.1 Fonty a sazba

Při sazbě každé knihy, tedy i dětské, je tradičně nejčastěji používáno patkové písmo, konkrétněji dynamická nebo přechodová antikva. Není to pravidlo, kterého by se musel typograf striktně držet, ale ve většině případů zajišťuje výběr fontu z této kategorie dobrou čitelnost. Při volbě bezpatkového či jiného písma je třeba čitelnost a příjemnost sazby individuálně posoudit. Pokud je například kniha do velké míry založená na obrázcích a textu není příliš mnoho, umožňuje to větší experimenty s písmem a bezserifový font může být dobrou volbou.

V současné době upřednostňuje při sazbě dětských knih bezserifové fonty čím dál více grafiků a typografů, jak je ostatně možné vidět i na mnoha obrazových ukázkách v této práci. Je to částečně proto, že pro děti, které se teprve učí číst, mohou být serify paradoxně rušivé a čitelnost zhoršovat. Hlavním důvodem je však modernější a svěžejší vzhled takové sazby.

V každém případě by mělo mít písmo použité v dětské knize poměrně vysokou střední výšku a široké znaky, aby se dobře četlo.³³ Také je třeba více zvážit velikost písma a proklady, zvláště, pokud je kniha určená pro předškolní či mladší školní děti. Celkový dojem z textu by měl být takový, že ho není mnoho pohromadě a je snadno čitelný, aby nebyli dětští čtenáři odrazeni.

Některé fonty jsou navrženy speciálně tak, aby se lépe četly dětem. Vycházejí často z klasických fontů a jen některé znaky jsou upraveny. Typicky se to týká znaků „a“ a „g“, které jsou přizpůsobeny tak, aby se tvarem více blížily písmu psanému rukou. Příklady takových fontů jsou *Helvetica Textbook*, *Plantin Infant*, *Sassoon Primary*, *Fabula* nebo *Tuffy Infant*. Vhodným fontem pro děti je také *Read Regular*, který byl původně navržen pro čtenáře s dyslexií. Je vytvořen tak, aby byly podobné znaky od sebe snáze rozeznatelné.

32 GALLAGHER, Louise. *Typography and Narrative Voice in Children's Literature: Relationships, Interactions, and Symbiosis*. 2018. Doctoral thesis. University of Dublin.

33 ELNAR, Rachel. *The Typography of Children's Books* [online]. [cit. 2020-01-23]. Creative Circle.

I love reading

I love reading

obr. 25 – Font pro děti

Na *University of Reading* byl proveden test, kdy byl dětem ukázán stejný text v různých fontech, v běžných i extrémních variantách prostrkání slov a znaků.³⁴ Účelem bylo zjistit, které fonty budou děti identifikovat jako lépe či hůře čitelné a nakolik si budou vědomy rozdílů mezi jednotlivými variantami. Jako nejhůře čitelný děti označily text s velmi těsným prostrkáním znaků. Co se týče fontů, jako nejlépe čitelné určily fonty *Gill*, *Century* a *Fabula*. Děti překvapily tím, že si většinou všimly rozdílných znaků ve fontech – např. rozdíl mezi znaky „a“ a „g“, který jsem popsala výše, popisovaly jako „psací a/g“ a „tiskací a/g“.

To potvrzuje, že typografii v dětských knihách má smysl řešit. Výsledky však také ukázaly, že děti mohou být velmi tolerantní i k typografickým extrémům, a přečetly kterýkoliv font, i když velmi těsné nebo velmi volné prostrkání označovaly ho jako složitější. Použití dekorativnějších fontů či ručně psaného písma, které nemá úplně obvyklé tvary, by tedy v nadpisech či krátkých popiscích také neměl být problém, pokud bude sloužit jen jako doplnění klasického fontu.

3.2.2 Ručně psané písmo

Mnoho dětských knih využívá ručně psané písmo. Mezi jeho hlavní přednosti patří hladší propojení textové a obrazové části, ozvláštňení layoutu a především vnesení nádechu ruční tvorby, což může umocnit celkovou atmosféru knížky. Ručně psané písmo může být vytvořeno kresbou, malbou, vystřihováním, prošíváním, tiskem, digitálně tabletem či jakoukoliv jinou technikou. Podmínkou je, aby nějakým způsobem korespondovalo s ilustracemi. Vzhledem k horší čitelnosti se autorské písmo obvykle nehodí na celý text knihy, ale může být použito např. v nadpisech či pouze na obálce. Tak je tomu třeba u knihy *There's a Tiger in the Garden* od Lizzy Steward, která je založena na ilustracích s florálními motivy. I přesto, že je ručně napsán pouze název knihy na obálce a zbytek textů je vysázen klasickým serifovým fontem, dotváří se tím celkový dojem z ilustrací a celé knihy.

34 WALKER, Sue. *Information Design Journal* [online]. University of Reading, leden 2003 (11(3):106-122) [cit. 2020-01-23]. DOI: 10.1075/idj.11.2.04wal.

obr. 26 – *There's a Tiger in the Garden*

3.3 Interaktivní a prostorové prvky

Interaktivní a prostorové prvky se v knihách objevují obvykle proto, aby byla kniha pro děti zábavnější. Z toho důvodu jsou často použity v knihách pro malé děti, které ještě příliš nedokáží udržet pozornost. Mohou být použity pouze jako doplnění textu a ozvláštňení ilustrací (výřezy, reliéf, pop-up,...), nebo přímo vybízet čtenáře k nějaké interakci (skládačky, tlačítka). Použití takovýchto ozvláštňení v knize je dobré i pro rozvíjení motorických schopností a může dětem pomoci si některé věci lépe zapamatovat.

3.3.1 Pop-up

Pop-up principy jsou nejrozšířenějším řešením, jak knihu interaktivně ozvláštňit. *Pop-up je založený na široké škále metod stříhání a skládání papíru a na mechanismech skrytých ve stránkách a za samotnými motivy.*³⁵ Konstrukční metody jsou nekonečné, můžeme je však rozdělit do čtyř základních kategorií.

- **Pohyblivé prvky**

2D papírové prvky, které leží na stránce, ale dá se s nimi nějakým způsobem pohybovat. Mohou to být např. otočná kolečka, proužky, za které se dá zatáhnout, nebo druhá vrstva papíru, jejímž odklopením se odkryje jiný motiv.

- **Pop-up obrázky**

Trojrozměrné motivy, které vystupují z knihy do prostoru. Obvykle jsou součástí ilustrací.

³⁵ Paper Engineering: Fold, Pull, Pop & Turn. The Smithsonian Libraries Exhibition Gallery, National Museum of American History, Washington DC, 2011.

Při vytváření klasických pop-upů jsou využívány čtyři konstrukční techniky: *stage set*, *v-fold*, *box and cylinder* a *floating layers*.³⁶

- **Skládací mechanismy**

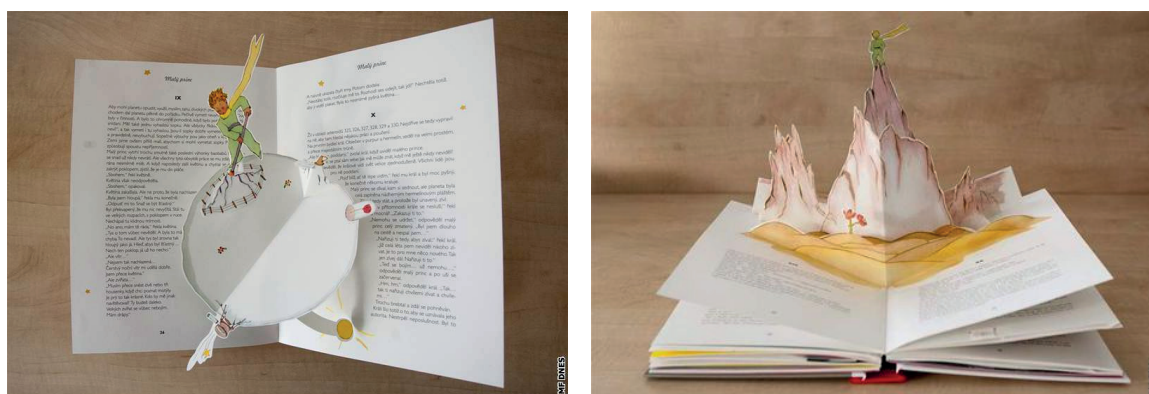
Tyto postupy už se týkají formátu celé knihy. Některé knihy se mohou například otevřít jako harmonika nebo fungovat jako objekt v prostoru (*carousel books*).

- **Kombinované konstrukce**

Do této kategorie patří nejrůznější kombinované či neobvyklé techniky. Designéři, kteří se věnují pop-upu a práci s papírem, často dokáží vytvářet velmi komplikované prostorové scenerie. Jejich součástí mohou být také materiály jako provázky, látka nebo plast.

U pop-up knih je problém, že bývají náročnější na výrobu a nákladnější. Proto musí designér zároveň řešit některé problémy, např. jak poskládat a vlepít požadovaný prvek co nejjednodušším způsobem, a nebo jak při tisku knihy co nejvíce omezit ztráty papíru. Přesto jsou tyto typy knih poměrně rozšířené, a i přes jejich vyšší cenu často kupované, protože děti dokážou na první pohled zaujmout. Pop-up kniha se stává zároveň objektem, se kterým si lze hrát a objevovat v něm skryté mechanismy.

V českém překladu vyšlo v roce 2014 vydání *Malého prince*, které je založeno právě na 3D pop-up prvcích. Je to zajímavý způsob, jak oživit klasickou knihu bez toho, aby bylo zasahováno do zažitých ilustrací, které si s Malým princem lidé spojují.

obr. 27 – *Malý princ* – Velká obrazová kniha

36 Paper Engineering: Fold, Pull, Pop & Turn. The Smithsonian Libraries Exhibition Gallery, National Museum of American History, Washington DC, 2011.

Zajímavou pop-up knihou je *This Book is a Planetarium* (Kelli Anderson). Tato kniha využívá na svých stránkách pop-up principy k vytvoření jednoduchého hudebního nástroje, funkčního kalendáře, stínítka s noční oblohou, zesilovače zvuku nebo spirografu.

obr. 28 – *This Book is a Planetarium*

3.3.2 Herní prvky, skládání, ostatní

Většina interaktivních dětských knih se řadí do kategorie pop-up, i když v nich nefigurují klasické vyskakující obrázky, které si pod pop-up představíme. Jsou ale i další možnosti, jak může interaktivní kniha vypadat. Je možné čtenáře zapojit např. vystřihováním, kreslením apod. Koncept knihy *Find Colors* od autorů Tamara Shopsin & Jason Fulford například stojí na jednoduchých průřezech, které nabádají děti, aby hledaly ve svém okolí barvy. Takto se je mohou zábavným způsobem naučit rozpoznávat.

obr. 29 – *Find Colors*

Příkladem knihy, která je interaktivní i přesto, že neobsahuje žádné hmatové prvky, je *Tuhle knihu znič ve jménu vědy!* (Mike Barfield). Kniha je plná vědeckých pokusů, které využívají vystřihování částí stránek nebo kreslení. Vybízí čtenáře, aby vybarvením čtverečků vytvořil optické klamy nebo si poskládal vlastní jednoduché papírové modely.

3.4 Formát

Formáty, rozměry a vazby dětských knih se zásadně neliší od literatury pro dospělé. Samostatnou kategorií však jsou knihy pro batolata a předškolní děti, u kterých je třeba dbát na to, aby je děti neponičily nebo neroztrhaly. Proto bývají stránky těchto knih z lepenky.

3.4.1 Klasické vazby a formáty

Jedním z nejznámějších formátů vazby knih pro malé děti je leporelo, protože je praktické, odolné a není u něho třeba otáčet stránky. Vazba leporela je označována jako V6 a vyrábí se tak, že jednotlivé lepenkové desky jsou potaženy potištěným materiálem a poté spojeny plátným hřbetem. U leporela a ostatních lepenkových knížek bývají také často zakulaceny rohy, což tvoří ochranu proti jejich poškození. Některé lepenkové knížky pro malé děti využívají také kroužkovou vazbu.

Další hojně používanou vazbou je lepená vazba (V2), kdy jsou jednotlivé listy nebo složky slepeny ve hřbetě a pak vlepeny do obálky. Tato vazba je také známá jako paperback, její výhodou jsou nižší náklady, ale na druhou stranu je náchylnější k poničení. Hodí se však pro typ dětských knih, které jsou přímo určeny k rozstříhání nebo pokreslení. Šitá měkká vazba (V4) má vyšší životnost než paperback, ale je také technologicky náročnější. Používá se např. u učebnic.

Nejpoužívanější vazbou je pak klasická V8, kterou je svázána většina knih. Formátově jsou knihy pro menší děti řešeny většinou čtvercem nebo horizontálním formátem, později vertikálním, ale není to pravidlo. Obecně se také v dětské literatuře příliš často nevyskytují nadměrné formáty, které by byly náročné pro manipulaci.

3.4.2 Alternativní řešení

Některé netradiční formáty a vazby vycházejí ze skládání a pop-up principů. Bylo by zde možné zařadit v podstatě jakékoliv formátové řešení knihy, které si lze představit – harmonika, rozkládací tunel, kniha rozložitelná do tvaru kruhu, alternativní formy leporela apod. Tyto formáty se však

objevují v podstatě jen u autorských knih či v limitovaných edicích. Častěji můžeme narazit na neobvyklé tvarové řešení knih, zvláště u interaktivních a lepenkových knih pro nejmenší děti. Tvar knihy může kopírovat ilustraci na obálce nebo být přizpůsoben přidáním záložek a rozšíření. Takové knihy pak mohou na děti působit více jako hračka než kniha, ale nevýhodou je nutnost přizpůsobení všech ostatních ilustrací i textů na vnitřních stranách danému formátu. Proto se i většina takových pozměněných formátů stále obvykle tvarově blíží čtverci nebo obdélníku.

4 EDUKATIVNÍ A MORÁLNÍ ASPEKTY DĚTSKÉ KNIHY

Pro tvorbu kvalitní dětské knihy je důležité alespoň základní porozumění toho, jak jednotlivé aspekty knihy mohou na děti působit. O oblasti dětské literatury už toho z tohoto úhlu pohledu bylo napsáno hodně, od textů založených na reálných výzkumech po různé názorové články a teorie. Chtěla bych se pouze velmi stručně zaměřit na některé hlavní pedagogické a psychologické principy, které se v dětských knihách objevují, a na to, jak jich vědomě využít.

Ačkoliv mnoho témat dětské literatury je podobné těm dospělým, stále musíme mít na paměti, že děti se na ně dívají z jiného úhlu pohledu. Dětský svět má svá specifika, své vlastní problémy, strachy, radosti, přání, a na autorech dětské knihy je, aby se mu co nejvíce přiblížili. Mnoho z nich to dělá automaticky, částečně proto, že mají ve vztahu k dětem rozvinutou empatii, částečně z důvodu, že se vždy nějakým dílem inspirují léty prověřenými postupy, jak dětské knihy tvořit. Je ale třeba se stále znova ujišťovat, že kniha k současným dětem promlouvá a má moc je obohatit, jinak by ztrácela smysl.

4.1 Poutavost dětské knihy

Poutavost je první podmínkou, kterou musí dětská kniha splňovat. Sebelepší kniha je zbytečná, pokud by neudržela pozornost dětí. Přirozeně asi není možné docílit toho, aby si jednu určitou knihu zamilovaly všechny děti, protože každé má jiné preference a jiný okruh zájmů. I přesto se ale dá docílit vysoké pravděpodobnosti, že děti bude kniha bavit.

4.1.1 Udržení pozornosti čtenáře

Pokud už dítě čte knihu samo a nejlépe si ji i samo vybere, je pravděpodobnější, že u ní také zůstane. Zde bych pouze shrnula jednotlivé faktory, které k tomu přispívají. První je předpoklad, že se dítě může s hrdinou knihy nějakým způsobem ztotožnit a že téma knihy je pro něj

zajímavé. Chlapec, který má rád zvířata, ale nezajímá se o auta, u knihy o autech moc dlouho nevydrží, pokud nebude kniha extrémně poutavě zpracovaná.

Druhým faktorem je samotná čitelnost knihy. Vizuálně nesmí čtenář získat dojem, že je kniha příliš obsáhlá, což záleží na volbě správného typu a velikosti písma, prokladech a vhodném layoutu. Třetím je samotné zpracování knihy – vizuálně příjemné ilustrace, citlivé grafické zpracování a případně interaktivní prvky.

Co se týče samotného příběhu, s věkem dětí roste schopnost udržet pozornost u delších textů se složitějšími zápletkami a více hlavními postavami. Vhodné odhadnutí věku dítěte, pro které je kniha určena, je důležité nejen proto, že mladší děti by složitějším příběhům nerozuměly. Stejně tak starší děti se totiž mohou dívat na jednodušší knihy jako na hloupé a nudné.

Složitější může být udržet pozornost malých dětí, kterým čtou knihu rodiče nebo učitelé. Hlavní je zde udržovat stálou interakci s dítětem, ukazovat na obrázky v knize, případně občas vložit do četby doprovodnou otázku, která přinutí děti se zamyslet. Pomáhá také změna intonace a přepínání hlasu mezi různými postavami.

4.1.2 Vliv vizuálního řešení na poutavost

Nejdůležitější hodnoty, které dělají z dětské knihy umění, jsou imaginace, kreativní přístup a estetická citlivost. Autor, ilustrátor a designér, kteří pracují na knize, by měli dětem umožnit se do knihy vnořit a pomoci jim se rozvíjet, vyjádřit, budovat sebevědomí a prožít estetický zážitek. (...) Kniha umožňuje dítěti na chvíli žít v imaginárním dobrodružství, fiktivním světě, který vytváří pomocí barev, kreseb a slov, s prioritizováním estetického aspektu knihy. (...) Ilustrace by měly zanechat dojem, působit na estetické vnímání, naučit je vlastní představivosti, místo toho, aby byly jen přenášeny informace.³⁷

Může se zdát, že ilustrovat dětskou knihu vůbec není lehký úkol a autor ilustrací musí myslet na plno věcí, aby byly ilustrace pro děti atraktivní. Ve skutečnosti mají však malé děti velmi široký záběr, co se ilustračních stylů týče. Každému se také bude líbit něco jiného a všechny umělecké přístupy si mohou najít své obdivovatele. Pokud chceme udržet pozornost dětí, je pouze několik

37 ÇER, Erkan. *Preparing Books for Children from Birth to Age Six: The Approach of Appropriateness for the Child*. Journal of Education and Practice [online]. Faculty of Education, Department of Turkish Education, Amasya University, Turkey, 2016 [cit. 2020-01-29]. ISSN 2222-288X.

zásad, kterých je dobré se držet. První z nich je barevnost, která by měla být pestrá, výrazná, ale zároveň příjemná. Především u velmi malých dětí pak platí – čím více obrázků, tím lépe.

Co se týče samotného vzhledu ilustrací, důležité je především to, aby dítě na první poznalo, o co se jedná. Tím není myšleno, že by všechna vyobrazení měla mít konkrétní podobu, ale pokud chce autor namalovat abstraktní tečku, tak zkrátka musí jít poznat, že je to abstraktní tečka. Dětské myšlení je především v raném věku přímočaré, upřímné a nezátížené metaforickým vnímáním. V tomto ohledu musíme tedy také přihlídnout k věku dítěte, u starších dětí už je situace zase o něco jiná. Vícevýznamové a těžko identifikovatelné ilustrace však většinou pro dětské knihy nejsou dobrou volbou.

Třetím aspektem, na který je dobré se zaměřit, jsou samotné charaktery postav. Souvisí to opět s přímočarostí vnímání u dětí. Pokud ilustrátor znázorňuje dobrou postavu, mělo by to jít ihned poznat i v kresbě, stejně jako zlá postava musí mít specifické rysy záporného hrdiny. Dalo by se říci, že se v tomto uplatňuje typizace a stereotypizace jednotlivých charakterů. Toto pravidlo platí i u zvířecích postav. Samozřejmě existují výjimky, některé formy stylizace například takovéto rozlišování charakterů neumožňují. Obecně to ale přispívá k tomu, že se děti s postavami lépe ztotožní.

4.2 Učení a rozvoj pomocí knih

Knihy může děti rozvíjet v mnoha různých oblastech. Často se tak děje, i pokud to není prioritou jejich autorů. Mnoho knih je možné například využít jako pomocníky při snaze o zlepšení sociálních dovedností dítěte, protože kniha dětem umožňuje vcítit se do postav a pochopit jejich jednání vůči okolí a řešení konfliktů. To může být přínosné převážně pro děti s některými poruchami, nebo jen nižší mírou empatie. Jak píše Katherine L. DeGeorge, *využívání dětské literatury má mnoho výhod při učení sociálních dovedností dětí, které mají nějakou poruchu. Mnoho dětských knih obsahuje témata jako přátelství, socializaci, konverzování a společnou hru. (...) V příběhu jsou pak konkrétní příklady toho, jak sociální dovednosti využívat a jak se chovat při interakci s ostatními lidmi.*³⁸

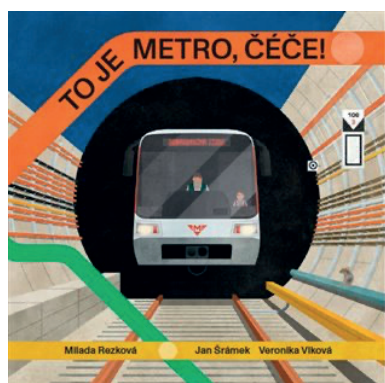
38 DE GEORGE, Katherine L. Using Children's Literature to Teach Social Skills. LD Online – All About Learning Disabilities and ADHD [online]. [cit. 2020-01-29].

Knihu je ale možné využívat záměrně jako edukativní prostředek. V tomto případě je důležitým krokem určení toho, co by si z ní měl čtenář konkrétně odnést nebo se jejím prostřednictvím naučit. Způsoby předání tohoto sdělení se pak mohou lišit v závislosti na tom, nakolik výrazný tento edukativní aspekt bude. Může jít jen o jemný podtext v příběhu (např. morální ponaučení), nebo lze celou knihu pojmout jako sbírku faktů a informací.

4.2.1 Předání nových znalostí prostřednictvím knihy

Většina knih je založena na příběhu s jednou nebo několika hlavními postavami, zápletkou, rozuzlením a šťastným koncem. Každá takováto kniha v sobě skrývá jedno nebo více poučení morálního charakteru a je na autorovi, co chce čtenáři příběhem sdělit. Může jít například o poučení typu: je dobré si pomáhat, lhát a podvádět se nevyplácí, zlo vždy vyjde najevo apod. Jsou to principy, které se objevují v literatuře už odnepaměti. Ačkoliv je realita obvykle složitější než dětské příběhy, lze si touto formou nenásilně osvojit morální a sociální strategie, na kterých děti mohou dále stavět. V současnosti také mnoho knih nese poselství tolerance a vzájemného respektu.

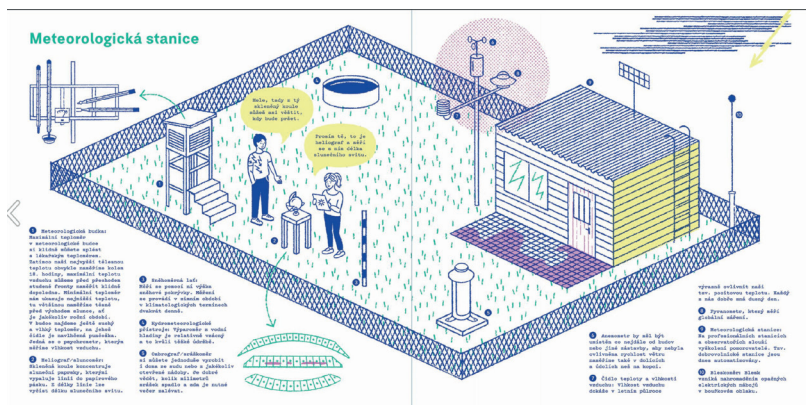
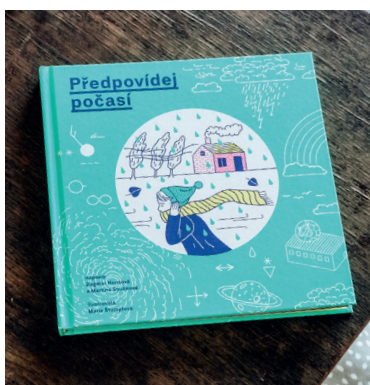
Dětská kniha se ale může věnovat téměř jakémukoliv tématu, od přírodních věd, přes vaření až třeba po dopravu. V případě, že se autor chce řešit fakta a praktické problémy, volí často střední cestu – spojení zábavného příběhu s poučnými informacemi. Pro většinu dětí je náročné vstřebávat nové znalosti, pokud si je s ničím nemohou spojit. Pomoci tomu může vytvoření postaviček, které knihou provází a prožívají určitá dobrodružství. Příběh v tomto případě nemusí být ani nijak složitý, jde spíše o to, aby se čtenář dokázal vcítit do hlavních hrdinů a získával nové informace spolu s nimi. Příkladem takovéto knihy je *To je metro, čče!* (Milada Rezková, Jan Šrámek, Veronika Vlková), která zajímavou formou přibližuje čtenářům historii i současnost pražského metra.

obr. 30 – *To je metro, čče!*

Další metodou, jak zefektivnit předávání nových vědomostí v knize, je zapojení samotného čtenáře pomocí otázek nebo úkolů. Když mají děti možnost se k tématu samy vyjádřit nebo si vyzkoušet praktické úkoly či experimenty, které mají souvislost s tématem knihy, přirozeně se zlepšuje vstřebávání nových informací a zároveň nehrozí ztráta pozornosti. Známostou pravdou také zůstává, že pokud je učení spojeno se zážitkem nebo hrou, více si toho zapamatujeme.

Tyto techniky mají smysl především v knihách pro děti předškolního a mladšího školního věku. Starší děti už mohou zajímat také např. dětské encyklopedie a podobné knihy, které jsou čistě naučné. Děti v pozdějším věku také už mívají vlastní okruh zájmů a dle toho si vybírají knihy. Může jít např. o knihy technického charakteru, ve kterých je vysvětleno, jak nějaká věc nebo problém funguje. Tato četba bývá obvykle doplněna o popisné informativní ilustrace. O všem, co souvisí s počasím, například informuje kniha *Předpověď počasí* (Dagmar Honsová, Martina Součková). Jsou v ní objasněny různé meteorologické jevy a mimo jiné obsahuje také experiment, jak si vyrobit vlastní bouři ve sklenici vody. Témata jsou vysvětlena na minimalistických, ale vizuálně velmi zajímavých ilustracích.

obr. 31 – Předpověď počasí

Zajímavým příkladem knihy ze zahraničí s naučným podtextem je *Volte zvířeta!* (Rodrigues, Ribeiro, Desgualdo, Markun). Kolektiv čtyř ilustrátorů a grafických designérů napsal a nakreslil knihu během workshopů společně s dětmi v brazilském Sao Paulu.³⁹ To, že se na vizuálním pojetí podílely samy děti, dává ilustracím nevšední vzhled a může knihu pomoci přiblížit dětským čtenářům. Cílem knihy je vysvětlit jim poměrně náročné téma – způsob, jakým fungují demokratické volby. Příběh je o zvířatech, kteří si volí nového vůdce.

39 *Volte zvířeta!* Nakladatelství Paseka [online]. [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://www.paseka.cz/rodrigues-ribeiro-desgualdo-markun-volte-zvirata/produkt-4834/>

obr. 32 – Volte zvířata!

4.2.2 Pohádky a morální principy v nich obsažené

Jedním z nejčastěji se vyskytujících literárních útvarů v dětských knihách je stále pohádka. Pod tímto pojmem si lze představit jak tradiční pohádky mající původ v lidové slovesnosti, tak také ty moderní. Společným znakem pohádek je šťastný konec a obvykle také přítomnost nadpřirozených postav, předmětů nebo jevů (např. mluvící zvířata, kouzelný prsten,...).

Pohádky nejsou jedinečné jen jako literární útvar, ale také jakožto umělecké dílo zcela srozumitelné dítěti, tak jako žádný jiný druh umění. Jako všechny velké výtvary umění pohádky současně těší i vychovávají – činí tak způsobem, který promlouvá přímo k dětem. ⁴⁰ V pohádkách se objevují dětem dobře srozumitelné archetypy a je v nich jasně definováno dobro a zlo. Zároveň jsou vždy napsány tak, aby mohlo dítě sympatizovat s hlavním hrdinou (který musí být kladný), pochopilo jeho problémy a starosti a způsob, jakým se s nimi vypořádá. Z tohoto principu vyplývá, že si děti mohou pomocí pohádek osvojovat to, co je dobré a co ne, co by se mělo či nemělo dělat a jak jednají kladní hrdinové oproti záporným.

Pohádky v sobě také skrývají mnoho symboliky, a i když si to děti neuvědomují, jejich čtení jim může pomoci vypořádat se s problémy v reálném světě. *Pohádky na jedné straně vysouvají do říše fantazie pohádkovou všemohoucnost, na straně druhé ukazují symbolickým znázorněním realitu tohoto světa, pozoruhodně přetvářejí ideální děje do realistických skutečností. Ukazují dětem realitu, i když pocházejí samy z říše fantazie.* ⁴¹

40 STAŇKOVÁ, Lucie. *Pohádky a jejich vliv na psychický vývoj dítěte*. (24. 01. 2011), Problémové dítě a hra.

41 tamtéž

V roce 2017 byla v Indonésii provedena studie s 15 dětmi ve věku 3–4 let, která byla zaměřena na to, jak jsou děti schopny identifikovat charakterové vlastnosti postav v pohádkách a následně je implementovat do svého života. Cílem studie bylo dokázat, že pohádka může být účinným edukativním prostředkem a nástrojem pro změnu smýšlení nebo jednání dítěte.

Vědci pozorovali skupinu dětí po 2 dny, pak jim přečetli pohádku a pozorovali chování dětí další 4 dny, aby zjistili, jestli je příběh nějakým způsobem ovlivnil. Tématem pohádky byla spolupráce mezi mravenci – jak všichni pracují, aby postavili hnízdo, nestěžují si a navzájem si pomáhají. Dětem bylo vysvětleno morální ponaučení plynoucí z pohádky. Oproti prvním dvěma dnům, kdy děti nechtěli pomáhat učitelům a uklízet si po sobě hračky, se jejich chování po seznámení s pohádkou výrazně změnilo a vykazovaly mnohem více ochoty spolupracovat. Bylo provedeno i několik rozhovorů s jejich rodiči, kteří potvrdili, že děti jsou doma pracovitější a uklízejí si po sobě.⁴²

V případě této studie by se dalo částečně argumentovat tvrzením, že účinek takového poučného příběhu bude pravděpodobně jen krátkodobý a děti se zanedlouho přestanou snažit uklízet a pomáhat. Je to ale nutné brát pouze jako příklad pro demonstraci, že i jediná pohádka je efektivní v tom, aby děti přehodnotily své dosavadní chování. Skutečná síla literatury pro děti se projeví, když se s ní čtenář setkává pravidelně. Pokud studie ukázala, jaký účinek může mít jeden příběh s výraznějším morálním podtextem, pak není těžké si představit, nakolik přínosné je v tomto ohledu čtení pohádek dětem každý den na dobrou noc.

42 SAYER, I., KRISTIAWAN, M. a AGUSTINA, M. *Fairy Tale as a Medium for Children's Character Cooperation Building*. Al-Ta Lim Journal. 108-116n. 1., 2018(25 (2) DOI: <http://dx.doi.org/10.15548/jt.v25i2.458>. ISSN 2355-7893.

II PRAKTICKÁ ČÁST

Výstupem mé praktické části je ilustrovaná kniha pro děti ve věku 5 – 8 let. V následujících kapitolách popisuji, jak probíhal proces její tvorby od prvotního nápadu až po finální realizaci. Na knize jsem spolupracovala s kamarádkou Kateřinou Musilovou, která je autorkou příběhu. Vystudovala obor Režie na UTB ve Zlíně, Speciální pedagogiku na MU v Brně a nyní studuje Scenáristiku a dramaturgii na FAMU v Praze.

Hlavním záměrem bylo udělat knihu, která bude zároveň hrou. Chtěly jsme, aby děti příběh nejen četly, ale aby ho prožívaly spolu s hlavním hrdinou. Toho jsme docílily tak, že jsme v příběhu rozmístily tematické úkoly, které děti musí při čtení plnit. Kniha má nést poselství, že „Některé problémy nejsou tak hrozné, jak se na první pohled může zdát.“ Měla by ve výsledku fungovat primárně jako zábavný příběh s herními prvky, které podněcují vzájemnou komunikaci při čtení, ale také může poskytovat pomoc a podporu při řešení některých životních situací.

1 OBSAHOVÁ STRÁNKA

Ačkoliv mým úkolem bylo zpracovat pouze vizuální řešení knihy, nelze jej oddělit od textového obsahu. Samotný příběh knihy i doprovodné úkoly byly několikrát předělávány a upravovány, aby co nejlépe vyjadřovaly náš záměr. Vizuálním ztvárněním jsem se jej pak už snažila pouze vhodně doplnit.

1.1 Příběh

Příběh je důležitý k pochopení celkového záměru knihy, proto zde uvádím jeho zkrácenou verzi a také stručné vysvětlení jeho významu.

1.1.1 Zkrácený příběh

Hlavním hrdinou příběhu je chlapec jménem Denis. Když si jde jednoho dne umýt ruce, vypadne z kohoutku červená ryba. Denis polekaně vykřikne „Ryba!“, ale zvířátko se ohradí, že je „pan Ryba“ a že by se měl Denis chovat jako slušný hostitel a nabídnout mu nádobku na sezení a něco na zub. Denis je překvapený, že pan Ryba mluví, ale ubytuje ho v kelímku od jogurtu. Začnou si povídat a Denis panu Rybovi svěří, že ve škole nemá moc kamarádů, protože o něm dva kluci, Drsňák s Hezounem, rozšířili pomluvu, že je nudný. Pan Ryba Denise přesvědčí o tom, že by si těch dvou kluků neměl všímat. Pak ho vyzve, ať mu poví tři vtipy, a jestli se mu podaří alespoň jedním z vtipů pana Rybu rozesmát, tak to znamená, že je zábavný. Denisovi se to podaří a pan

Ryba mu vysvětlí, že ostatní děti ho jen pořádně neznají, jinak by si nemyslely, že je nudný. Stanou se z nich kamarádi.

Denisovi rodiče jsou unavení, protože mají hodně práce. Maminka má nové zaměstnání pekařky a musí péct šefovi na zkoušku, aby ukázala, co umí. Tatínkovi zase odešla sekretářka na, tak musí dělat práci i za ní. Pan Ryba Denisovi poradí, ať jde mamince pomoci s pečením. Denis nejdříve protestuje, ale pak se odváží jí nabídnout pomoci. Maminka je moc ráda, hned má lepší náladu a při pečení si spolu povídají.

Další den ráno tatínek Denise doprovází do školy, ale celou cestu telefonuje a má jako vždy naspěch. Denis se ve škole snaží nevšímat si Drsňáka a Hezouna, jak mu poradil pan Ryba. Odpoledne jsou ale s družinou venku a omylem na ně narazí, jak v křoví hrají karty o peníze. Drsňák ho srazí na zem a posmívá se mu, že je pan Nudný. Chystá se Denise udeřit, ale zavolá na ně paní učitelka, ať se neschovávají v křoví. Drsňák ještě stačí Denisovi pohrozit, že o tom, co viděl, nesmí ani ceknout.

Denisovi se uleví, když pro něj konečně přijde maminka. Vypráví mu, že koláčky, které spolu předešlý večer pekli, měly v práci velký úspěch. Doma se pak zeptá pan Ryba Denise, jak se měl ve škole. Denis mu vypráví, co se stalo, a pan Ryba mu slíbí, že další den půjdou do školy spolu a vymyslí způsob, jak se s Drsňákem a Hezounem vypořádat.

Přichází domů tatínek a Denis řekne panu Rybovi, ať počká, a jde tatínka pozdravit. Zeptá se ho, jak se měl v práci, a tatínek mu poví, že to bylo náročné a je unavený. Nemůže ale jít spát, protože musí ještě roztřídit a poskládat hromadu vypraného prádla. Denis se sám od sebe nabídne, že mu pomůže. Tatínek překvapeně souhlasí a vypadá mnohem veseleji. Když druhý den vede Denise do školy, netelefonuje, ale povídá si s Denisem a poděkuje mu za to, že se díky němu předešlou noc mohl vyspat. Denis má v bundě schovaného pana Rybu.

Odpoledne, když jsou zase venku, se pan Ryba zeptá, kteří kluci jsou Drsňák a Hezoun. Ve škole je tentokrát ale jen Hezoun, Drsňák je u doktora. Denis ho panu Rybovi ukáže, jak sedí na lavičce. Pan Ryba chvíli přemýšlí a pak řekne Denisovi, že si myslí, že by měli jít za ním. Denis se vyděsí, a řekne, že se bojí jít, protože ho Hezoun zbije. Sedí na lavičce sám a tváří se našťvaně. Pan Ryba Denisovi poradí, ať si ho prohlédne pozorněji, a Denis najednou zjistí, že Hezoun vlastně není rudý proto, že by byl našťvaný, ale kvůli toho, že je smutný a brečí.

Denis už se nebojí a jde si sednout vedle něho. Představí mu pana Rybu, který ho pozdraví. Hezoun na zvířátko nevěřičně zírá, ale pak se dají do řeči a Hezoun se Denisovi a panu Rybovi

svěří, že je opustil tatínek a on zůstal doma sám s maminkou. Nikdo mu nechce říct, kam tatínek šel a kdy se vrátí. Pan Ryba si ho vyslechne a řekne, že mu tatínka bohužel nevrátí, ale mohou být aspoň jeho kamarády a pomoci mu myslet na jiné věci. Hezoun se Denisovi omluví, že ho bil, a řekne mu, že je vlastně v pohodě. Také mu řekne, že se doopravdy jmenuje Filip.

Zatímco si povídali, přišel k nim Drsňák, který se vrátil od doktora. Strhnul Denise na zem, až se mu z bundy vykutálela sklenice s panem Rybou. Drsňák se zeptal Filipa, co tady blbne s tím třasořitkou, ale Filip se Denise zastane, že jsou teď kamarádi. Drsňák se podiví, ale než stihne něco říct, všimne si ryby ve sklenici. Zvedne nádobku a zaštěrká s ní. Filip mu ji vytrhne a dá se na útěk, ale Drsňák se ihned vrhne za tím. Denis je sleduje a uvědomí si, že má pana Rybu moc rád a nechce, aby se mu něco stalo. Proto se rozběhne proti Drsňákovi, povalí ho na zem a snaží se ho udržet, aby se nedostal k jeho zvířecímu kamarádovi.

To už si jich všímají paní učitelky a odtrhávají je od sebe. Denis se jim vyškubává a běží k Filipovi, aby si od něj vzal sklenici. Rybka v ní však plave trochu nakřivo. Denis se polekaně ptá, co panu Rybovi je, ale ten neodpovídá.

Paní učitelky volají rodičům, že se Denis popral, a ti přijedou do školy. Přijíždí také otec od Drsňáka, který svého syna hned seřezává páskem. Denis se bojí o pana Rybu, ten se ale naštěstí začíná probírat, byl jen omráčený. Než začne schůze, stihne ještě Denisovi pošeptat, ať se nebojí, že je v pořádku.

Pan Ryba ale před dospělými nemluví, aby si mysleli, že je jen obyčejná ryba. Drsňák svádí všechno na Denise, ale vedle svého táty už nevypadá vůbec drsně, spíše ustrašeně. Pak ale začnou řešit pana Rybu. Paní učitelka se obává, že k ní má Denis nezdravý vztah a že by bylo lepší, kdyby se jí zbavil. Tatínek a maminka nakonec přísně naléhají na Denise, ať jim poví, kde tu rybu vzal. Myslí si, že ji někomu ukradl. Přidá se i paní učitelka, chce vědět, odkud teda ta ryba je. „Z kohoutku,“ řekne najednou pan Ryba pyšně.

Chvilí je v místnosti ticho, jen Denis se nechtěně rozesměje. Maminka se po chvíli zeptá, kdo to řekl, a pan Ryba opět odpoví: „Já, ryba“. Vypukl chaos, lidé křičí, Denisovi pana Rybu seberou a někam ho odvázejí. Pan Ryba je pryč. Od té doby je Denis smutný. Rodiče na něj jsou hodní, je jim líto, že přišel o svého kamaráda. Maminka Denisovi vysvětluje, že je vyděsilo, že to zvíře umí mluvit. Denise ale není možné nijak rozveselit, po panu Rybovi se mu moc stýská. Nakonec se rodiče domluví, že se pokusí Denisovi pana Rybu získat zpátky, protože ho našel a měl by mu tak patřit. Denis je nadšený. Tatínek nějakou dobu telefonuje a když skončí, řekne Denisovi, že je mu to líto, ale pan Ryba v laboratoři už není. Prý předchozího dne zmizel.

Denis je opět smutný, ale rodiče s ním teď tráví mnohem více času a uvědomuje si, že je moc rád, že si s nimi může častěji povídat. Pomáhá tatínkovi luštit křížovky a mamince věšet prádlo. Pak se jednou v noci probudí, zdálo se mu, že zaslechl svoje jméno. Všichni už ale spí. Uvědomí si, že potřebuje na záchod, tak se potichu proplíží do koupelny, aby nevzbudil rodiče. Když si jde umýt ruce, zůstává stát s pusou dokořán – v umyvadle se v louži vody plácá pan Ryba. Ten Denisovi rychle vysvětlí, že skočil v laboratoři do umyvadla a doplaval potrubím, načež řekne, ať Denis jen tak nestojí a nabídne mu nádobku na sezení a něco na zub. Denis je najednou šťastný úplně.

1.1.2 Význam příběhu

Text by se dal charakterizovat jako moderní pohádka, kvůli přítomnosti kouzelného mluvícího pana Ryby. Vypráví však o praktických situacích, které by mohly děti v životě potkat. Příběh ale nemá sloužit jako nějaký návod na to, jak se správně chovat. Spíše jde o podporu pro děti, které se v podobné situaci, jako je některá z těch v knize, momentálně nacházejí. To, že si mohou číst o hrdinovi, který prožívá to co ony, může nabídnout potřebné uklidnění. Denis je navíc také nejistý a bojí se, ale i přesto se vše nakonec vyřeší.

Těžít z příběhu ale mohou také děti, které nemají žádné problémy podobné těm Denisovým. Kniha říká, že si nemáme dělat hlavu z toho, co o nás říkají ostatní. Že je dobré pomáhat jiným lidem, i když nás o to sami nepožádají. Že komunikace je důležitá a někdy se vyplatí být odvážný a říct první větu. Že svět není černobílý a ne každý, kdo nějak vypadá, takový doopravdy je. A v neposlední řadě – že když k vám náhodou připlave mluvící ryba, měli byste se zachovat jako slušný hostitel a nabídnout jí nádobku a občerstvení.

Všechna tato ponaučení (snad až na to poslední) jsou univerzální a mohou se někdy v životě hodit každému. Knížka je předává nevtrivým způsobem, s důrazem na to, aby děti čtení především bavilo. Proto také splňuje mnohé ze znaků klasických pohádek – zřetelně oddělení kladní a záporní hrdinové (ačkoliv jeden záporný se na konci polepší), kouzelná postava, na kterou se hlavní hrdina může spolehnout, napínavá dějová linka s dramatickým vyvrcholením v podobě rvačky a narychlo svolané schůze ve škole, a samozřejmě šťastný konec.

1.2 Forma a zaměření

Přidaná hodnota knihy tkví především v úkolech a herním principu. Díky tomuto zpracování by mělo být možné přesvědčit ke čtení i děti, které by si klasickou knihu dobrovolně číst nechtěly.

1.2.1 Úkoly

Čtenář je na začátku vyzván, aby postupoval příběhem spolu s Denisem. Funguje to tak, že přečte jednu pasáž příběhu a následuje k ní jednoduchý úkol či otázka, která vyžaduje aktivitu čtenáře. Účelem je především zvýšit poutavost knihy. Prvotním záměrem bylo knihu ještě více přiblížit společenské hře a přiložit k ní magnetickou figurku, kterou by se po úkolech postupovalo. Nenašla jsem ale zatím vhodné technické řešení, které by to umožňovalo. Vzhledem k tomu, že je ale tvorba knihy pořád v procesu, mám v plánu to dále domyslet na některé z budoucích verzí.

Četnost úkolů byla volena tak, aby nebyly příliš rušivé, tedy aby měl čtenář možnost se ponořit do děje, ale zároveň neztrácel pozornost. Proto jsme se vždy snažily vybrat taková místa v textu, kde končí jedna část vyprávění. Ve výsledku vychází přibližně jeden až dva úkoly na dvoustranu.

Primárně je kniha koncipovaná tak, aby ji četli rodiče či prarodiče dětem, nebo si ji četly děti společně s kamarádem či sourozencem. Tomu jsme přizpůsobily i úkoly, které jsou navrženy pro více lidí a podnícení vzájemné komunikace. Neznamená to vyloženě, že by si dítě nemohlo číst knihu samo. V takovém případě by bylo ale třeba úkoly úplně vynechat a věnovat se jen příběhu, nebo počítat s tím, že většina úkolů bude méně zábavných.

Toto řešení jsme zvolily z několika důvodů. Prvním z nich je, že už od začátku bylo záměrem knihu v některých aspektech přiblížit společenské hře a chtěly jsme proto ponechat i tuto „společenskost“. Vzájemná komunikace a společně strávené chvíle dnes nejsou ve všech rodinách samozřejmostí, a proto nám přišlo dobré tuto výhodu hry zachovat a prezentovat knihu jako materiál pro dva či více čtenářů / hráčů. Dalším důvodem je určení knihy pro mladší děti. Těm by knihu pravděpodobně stejně předčítali rodiče. Mimo to nám ale přišly úkoly, do kterých se může zapojit rodič i dítě, jako zajímavější. Poskytuje to více možností, než kdyby knihu mohl hrát jen jednotlivec.

Důležité pro nás také bylo vymyslet všechny úkoly tak, aby mohlo dítě číst knihu několikrát po sobě a pokaždé ho bavilo i samotné plnění úkolů. Vyřadily jsme tedy všechny úkoly, u kterých je jen jedna správná odpověď nebo řešení. V takovém případě by si ji čtenáři mohli zapamatovat a při případném druhém čtení knihy by už hra ztratila smysl.

1.2.2 Volba věkové kategorie

Původní cílová skupina knihy byly předškolní děti. Denis byl v první verzi příběhu o dva roky mladší a chodil ještě do školky. Příběh samotný byl pak ale přečten dětem ve věku 7–8 let a zjis-

tilo se, že je to baví a dokáží se s ním poměrně dobře ztotožnit. Zároveň jsme dostaly zpětnou vazbu, že pro předškolní děti by byl pravděpodobně příběh příliš složitý. Proto jsme přehodnotily věkovou skupinu dětí, pro které má být kniha určena, a Denis byl přesunut do školy.

Úkoly v knize z ní však dělají univerzálnější četbu, protože přispívají k udržení pozornosti dětí, které by jinak samotný příběh nebavil. Stejně tak mohou sloužit k oddělování jednotlivých krátkých úseků – tedy je např. možné číst každý večer cca jednu stránku a splnit jeden úkol. Typ úkolů je volen tak, aby je bez větších problémů zvládly i děti, které ještě nechodí do školy, ale zároveň aby bavily i dospělé.

Jazyk knihy je také zjednodušený a přizpůsobený pro děti. Text se skládá z krátkých vět a jednoznačných výrazů. Po zvážení všech skutečností jsme vyhranily věkovou kategorii v rozmezí 5–8 let. Toto rozpětí se může zdát celkem velké, protože u dětí znamená každý rok věku poměrně velký rozdíl ve vývoji. Je ale třeba vzít v úvahu, že každé dítě je jiné. Nejvíce čtenářů by mělo patřit to skupiny dětí v 1.–2. třídě ZŠ a tato kategorie se pak rozšířila na děti o rok mladší a o rok starší.

2 VIZUÁLNÍ ZPRACOVÁNÍ

Vizuální stránka knihy je zvolena tak, aby odpovídala věkovému rozmezí, které jsem si určila. Proto je postavená hlavně na ilustracích, jejichž účelem je zaujmout a udržet pozornost čtenářů. Doplnky, které dotváří celkový dojem, jsou autorské písmo a interaktivní prvky využité v ilustracích.

2.1 Ilustrace

Mým záměrem bylo udělat ilustrace především barevné, přátelské a milé. Chtěla jsem zvolit výtvarné ztvárnění, které by bylo blízké mým pocitům z četby příběhu. Trvalo mi celkem dlouho, než jsem našla vhodný kresebný přístup při vytváření ilustrací. Začala jsem u digitální ilustrace ve Photoshopu, poté jsem zkoušela klasickou malbu a kresbu na papír, a nakonec jsem se opět vrátila k tabletové kresbě.

Výsledné ilustrace vznikly v počítači, ale jsou vytvořené tak, aby co nejvíce připomínaly kresbu rukou. Nevyužívám geometricky přesné linie, ale schválně nechávám v obrázcích nerovné okraje a pokřivenou perspektivu. Využívám také texturované štětce, které by měly vzdáleně připomínat pastelovou kresbu. Ilustrace jsou spíše jednoduché, aby se v nich čtenář vyznal na první pohled.

2.1.1 Postavy

Tato práce pro mě představovala jednu z prvních zkušeností, kdy jsem pomocí ilustrace musela vystihnout charaktery postav v knize. Začala jsem s kresbou Denise a pana Ryby, jakožto dvou hlavních hrdinů. Denis by měl působit jako sympatický a milý kluk. Pan Ryba mi v příběhu přišel trochu jako taková vlídná postava učitele, proto jsem si ho představovala s brýlemi. V knize je napsáno, že je pan Ryba červený, a Denisovi jsem také vybrala červenou barvu trička.

obr. 33 – Ilustrace Denise

obr. 34 – Ilustrace pana Ryby

Maminka s tatínkem jsou kladné postavy. V knize je tatínek ředitelem a maminka pekařkou. Uvažovala jsem, jestli jejich práci promítnout i do ilustrací, ale nakonec jsem tuto myšlenku zavrhlá. Chtěla jsem, aby vyznívali více jako rodiče než jako obraz svého povolání. Nakreslila jsem jim tedy spíše neutrální oblečení. Zjistila jsem, že mnoho se toho dá říci i samotnou barvou, ve které jsou postavy oblečené.

Drsňák s Hezounem jsou záporné postavy. Drsňák je negativně ovlivněn svým otcem, který ho bije, a proto má v sobě hodně zloby. Jde mu především o drsnou image a o to, aby se ho ostatní báli a respektovali ho. V kresbě jsem to vyjádřila rozčuchanými vlasy, ledabylým vzhledem a roztrhaným oblečením. Na druhou stranu Hezoun (Filip) spíše jen využívá přátelství s Drsňákem a přetvařuje se, ale doopravdy není zlý, pouze zmatený a smutný. Ze začátku příběhu to však čtenář neví, proto jsem ho nakreslila tak, aby vypadal vedle Drsňáka také na první pohled nepříjemně a našťavaně.

obr. 35 – Ilustrace vedlejších postav

2.1.2 Ilustrace jako celek

Hlavními motivy většiny ilustrací jsou samotné postavy. Vzhledem k tomu, že s knižní ilustrací nemám příliš mnoho zkušeností a už takto je pro mě tato práce výzvou, snažila jsem se nevytvářet moc komplikované kompozice. Mým záměrem také bylo, aby kniha působila čistě, proto je v ilustracích použito pouze bílé nebo světle modré pozadí.

Ilustrace v knize jsou jak celostránkové (ty jsou doplněny vždy o nějaký úkol), tak menší, zabírající pouze část stránky. Většina úkolů je pak doplněna o samostatnou malou ilustraci, která nějakým způsobem vystihuje zadání úkolu.

obr. 36 – Ilustrace: Denis s panem Rybou v pokoji

obr. 37 – Ilustrace: Bílé auto odjíždí

obr. 38 – Ilustrace: Pan Ryba promluví před dospělými

2.2 Písmo

Volba fontu pro mě byla důležitá, protože jsem chtěla, aby byla kniha dobře čitelná, ale také písmo dobře korespondovalo s ilustracemi. Pro sazbu jsem nakonec zvolila bezpatkový font, který je doplněn ručně kreslenými nadpisy.

2.2.1 Ručně kreslené písmo

Ručně kreslené písmo je doplňkem k ilustracím. Je použito na titulce, v nadpisech kapitol a číslech u úkolů. Každý znak jsem kreslila zvlášť a proto se některé nadpisy trochu liší, ale rozhodla jsem se je to takto ponechat.

Jsem si vědoma toho, že kreslené písmo není dokonalé. Vyzkoušela jsem mnoho verzí, než jsem došla k současnému stavu, a stále nevím, jestli je finální. Vždy se mi ale líbilo využívání kresleného nebo ručně psaného písma spolu s ilustrací v materiálech pro děti, a proto jsem si to chtěla vyzkoušet. Navozuje to dle mého názoru v knize osobnější atmosféru a propojuje kresby s textem. Písmo používám vždy v bílé na barevném pozadí – název každé kapitoly má jinou barvu. Jednotlivé znaky jsou záměrně nerovné, jinak široké i velké, čímž se alespoň trochu písmo přibližuje dětskému rukopisu.

obr. 39 – Ukázky kresleného písma

2.2.2 Sazba

V celé sazbě knihy je použit font BW modelica od španělského autora jménem Alberto Romanos. Zaujal mě svou dobrou čitelností i v delším textu, ale také tím, jak působí moderně i přátelsky. Váhala jsem, jestli je bezpatkové písmo vhodnou volbou pro dětskou knihu. V tomto ohledu mě přesvědčila hlavně rešerše, kdy jsem zjistila, že jej mnoho soušasných dětských knih před patkovým písmem upřednostňuje.

Zvolila jsem o něco větší velikost fontu, než by byla v klasické knize pro dospělé. Je ale třeba vzít v úvahu, že je kniha primárně určená pro čtení rodičů dětem, u mladších dětí se s tím dokonce počítá. Proto jsem se rozhodla, že nebude třeba písmo ještě dále zvětšit. U úkolů je pak velikost o bod menší, protože jde o kratší úseky a také jsem je chtěla odlišit.

A Á B C Č D Ď E É Ě F G H C H I Í J K L M N Ň
O Ó P Q R Ř S Š T Ť U Ú Ů V W X Y Ý Z Ž ? !
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

a á b c č d ě e é ě f g h c h i í j k l m n
ň o ó p q r ř s š t ť u ú ů v w x y ý z ž ? !
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

**A Á B C Č D Ď E É Ě F G H C H I Í J K L M N Ň
O Ó P Q R Ř S Š T Ť U Ú Ů V W X Y Ý Z Ž ? !
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9**

**a á b c č d ě e é ě f g h c h i í j k l m n Ň
o ó p q r ř s š t ť u ú ů v w x y ý z ž ? !
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9**

obr. 40 – Ukázka písma BW Modelica a BW Modelica Bold

2.3 Interaktivní prvky

Aby byla kniha hravější a zajímavější, používám v některých ilustracích prvky, jako jsou otevírací okénka nebo otočná kolečka. V některých případech jsou tyto prvky spojené i s úkoly (např. úkol: Otoč kolečkem, dokud z kohoutku nevypadne pan Ryba).

V současnosti mám tyto prvky předpřipravené, ale ještě řeším jejich konkrétní formu a technické zpracování. Proto jsem se prozatím rozhodla udělat dvě verze knihy a tu bez interaktivních prvků vytisknout jako první. Jde především o to, že otevírací okénka apod. budou mít specifické požadavky na celou formu knihy – bude potřeba např. použít jiný typ papíru i jinou vazbu. Myslím ale, že tyto přidané elementy mohou pomoci knihu ozvláštnit a přidat jí nový rozměr, proto je mám v plánu ve druhé verzi knihy využít.

obr. 41 – Ukázka otevíracích ilustrací

2.4 Náhledy dvojstránek

obr. 42 – Dvoustrana s domečkem

obr. 43 – Dvoustrana s otočným kolem

obr. 44 – Dvoustrana s hromadou oblečení

obr. 45 – Dvoustrana s rodičovskou schůzí

DRSŇÁK A HEZOUN

Když šel Denis další den do školy, byl hrozně unavený. S panem Rybou si povídal celou noc a na spánek mu už nezbyl čas. Chtělo se mu moc spát a nejráději by celý den zůstal v posteli. Zároveň měl ale dobrou náladu, protože si se svým novým kamarádem dobře rozuměl. Cítil se spokojeně jako už dlouho ne. Maminka mu dokonce ráno dovořila dát si před odchodem do školy čtvereček čokolády.

„Včera jsi mi moc pomohl a udělal jsi mi večer hezcí. Tak tady máš, ať zase já tobě osladím ráno,“ řekla mu ve dveřích, když ho táta odváděl do školy.

Tatínek mu ale náladu trochu zkažil. Jako vždycky si celou cestu s někým telefonoval a vůbec neposlouchal, co mu Denis povídá. A ani ho nedoprovodil až do školy. Před brankou řekl, že už musí běžet, a poslal Denise do šatny samotného.

10 Z jakého předmětu jsi naposled dostal/a 1 ty?

9 Rozvesel Denise. Řekni mu, co zajímavého jsi dneska nebo včera viděl/a.

Během vyučování ale na všechno zapomněl. Paní učitelka ho vyvolala v matematice k tabuli a dala mu za správnou odpověď jedničku. Denis byl spokojený sám se sebou a užíval si den, ale všechno se to změnilo, když se vydali s družinou na prolézačky.

Zrovna se totiž zavěsil vzhůru nohama a jen tak si visel, když v tom zahlédl nějaký odlesk z keře. Zaujalo ho, co to asi může být, tak slezl a běžel se tam podívat. Paní učitelky zrovna pomáhaly jedné holčičce slézt ze skluzavky, po které se bála sjet, takže si ho ani nevšimly. Denis vběhl mezi větve a v duchu doufal, že tam najde peníze nebo třeba prstýnek, který by odpoledne mohl dát mamince.

Našel tam však místo toho Drsňáka a Hezouna. Hráli spolu karty o peníze a to ve škole dovolené nebylo.

Jak tam tak Denis vběhl, zůstali chvíli všichni tři jen stát proti sobě. Denis se už chtěl otočit a rychle utéct, jenže Drsňák byl rychlejší. Srazil ho na zem a pusou mu zakryl ruku, aby nemohl volat o pomoc.

„Koho pak to tu máme?“ zeptal se Drsňák. „Jestli to není náš pan Nudný, kterého nikdo nemá rád.“

„Se mnou je náhodou spousta legrace,“ zahuňal Denis přes ucpanou pusou, přestože měl strach. Věděl, že mu teď dají pěsti do nosu nebo mu alespoň do pusy nacpou hlinu. Drsňák se spokojeně usmíval. Rozzcivil si prsty na ruce a pak ukázal Denisovi zatfatuou pěst. Denis zavřel oči, aby tu ránu nemusel vidět.

„Kluci?“ zavolala však náhle paní učitelka. „Co děláte v tom keři?“

„Jen si hrájeme,“ zavolal na ni Hezoun.

„Okamžitě ven!“ zavelela paní učitelka.

16
17

obr. 46 – Dvoustrana s úkoly

Denis byl smutný celé další dny. Maminka s tatínkem k němu ale byli hodní. Pořád si s ním povíдали, chodili s ním na procházky, dokonce si vzali i dovolenou v práci, aby s Denisem mohli trávit čas. Společně vařili, Denis pomáhal tatínkovi luštit křížovky a mamince věšet prádlo. Po nějaké době si uvědomil, že už vlastně tolik smutný není. Měl rád své rodiče a líbilo se mu, že s nimi může trávit čas.

29 Pan Ryba je zpátky! Čím ho pohostíš tentokrát?

28 Co nejráději podnikáš se svými rodiči?

Jen myšlenka na pana Rybu mu kazila náladu. Vadilo mu, že neví, co se s tvoříčkem stalo. Pan Ryba mu přece tolik pomohl! Zasloužil si něco lepšího, než aby se dostal do rukou vědcům.

A pak jednou v noci se to stalo. Všichni už spali, když Denis zaslechl své jméno a probudil se. Rozsvítil lampičku a zaposlouchal se. Nic neslyšel. Když už ale byl vzhůru, potřeboval si zajít na záchod. Po tichoučku, aby nevzbudil rodiče, se proplížil do koupelny a...

...zůstal stát s pusou dokořán.

V umyvadle sebou v malé loužičce vody plácal pan Ryba.

„No to je dost,“ řekla rybka, „volám tu už pěkně dlouho.“

„Ale co...“

„Utekl jsem jím, Denisi, vyskočil jsem z nádoby přímo do umyvadla a pak jsem se potrubím dostal až sem. Tak co? Budeš tam jen tak stát nebo mi jako správný hostitel nabídneš nádobku na sezení a nějaké to pohostění?“

„No jasně!“ vykřikl Denis nadšeně a najednou byl šťastný úplně.

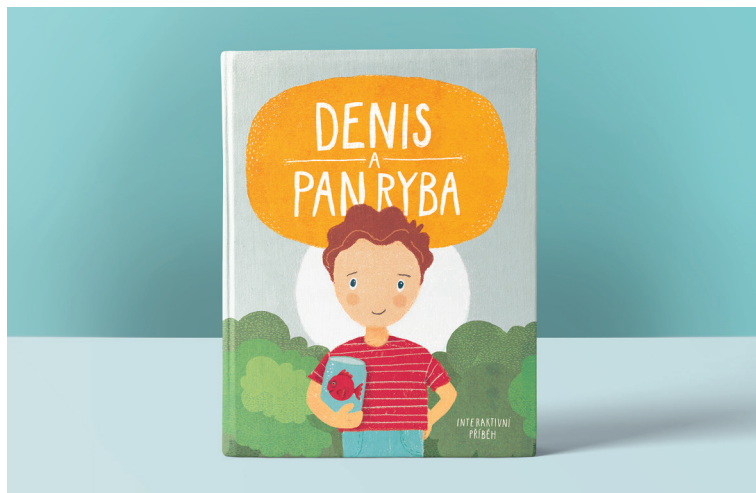
18

42

19

43

obr. 47 – Dvoustrana s panem Rybou v umyvadle

obr. 48 – Vizualizace 1. verze knihy (1)

obr. 49 – Vizualizace 1. verze knihy (2)

obr. 50 – Vizualizace 1. verze knihy (3)

ZÁVĚR

Než jsem začala psát tuto práci, přemýšlela jsem, jestli je dobře, že jsem si jako téma vybrala celou současnou literaturu pro děti. Je to velmi široký okruh, čehož si lze všimnout při návštěvě každého knihkupectví. A to ještě mnoho knih, kterými se zabývám, v klasickém knihkupectví ani nenajdeme.

Mým záměrem však nebylo dokonale obsáhnout vše, co se tohoto tématu týká. Chtěla jsem získat jen lepší představu o tom, co moderní děti zajímá a čemu dávají v literatuře přednost, a také jak dnes někteří grafičtí designéři a ilustrátoři přistupují k vizuálnímu zpracování dětských knih. To se mi, myslím, podařilo. Za posledního půl roku jsem při rešerši a psaní narazila na spoustu zajímavých informací ze světa dětské literatury. Také jsem se seznámila s mnoha neobvyklými a krásnými knihami, které vynikají svým poselstvím i vizuální stránkou.

Výběr knih, které jsou v této práci zmíněny, je značně subjektivní. Jsem si vědoma toho, že by se dalo najít mnohem více zajímavé literatury, kterou bych zde mohla použít. Snažila jsem se ale celou práci koncipovat tak, aby každý příklad knihy ukazoval v praxi některý z principů, o kterých mi přišlo důležité psát. Výsledkem by měl být text, který určitě neobsahuje všechny informace o současné dětské literatuře, ale má smysl pro grafického designéra nebo kohokoliv, kdo chce vytvořit vlastní knihu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ALMERICO, Gina M. *Building character through literacy with children's literature*. Research in Higher Education Journal. The University Of Tampa, 2014, (Volume 26)

BROOKSHIRE, J., SCHARFF, L. & MOSES, L. (2002). *The influence of illustrations on children's book preferences and comprehension*. Reading Psychology, Vol 23(4), 323-339.

BROOMHALL, Susan, Joanne MCEWAN a Stephanie TARBIN. *Once upon a time: a brief history of children's literature* [online]. 27. března 2017 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: <http://theconversation.com/once-upon-a-time>.

BRUGEILLES, Carole, Isabelle CROMER a Sylvie CROMER. *Male and Female Characters in Illustrated Children's Books: How children's literature contributes to the construction of gender*. Population. University of Lille II: I.N.E.D, 2002/2 (57), str. 237-267. DOI: 10.3917/popu.202.0261.

ÇER, Erkan. *Preparing Books for Children from Birth to Age Six: The Approach of Appropriateness for the Child*. Journal of Education and Practice [online]. Faculty of Education, Department of Turkish Education, Amasya University, Turkey, 2016 [cit. 2020-01-29]. ISSN 2222-288X.

COTTON, John B.D. and ROYSTER, Paul, editor. *Milk for Babes. Drawn Out of the Breasts of Both Testaments. Chiefly, for the Spiritual Nourishment of Boston Babes in Either England: But May Be of Like Use for Any Children* (1646). Electronic Texts in American Studies. 18.

DE GEORGE, Katherine L. *Using Children's Literature to Teach Social Skills*. LD Online – All About Learning Disabilities and ADHD [online]. [cit. 2020-01-29].

ELNAR, Rachel. *The Typography of Children's Books* [online]. [cit. 2020-01-23]. Creative Circle.

Exhibition tells the story of children's literature from medieval times to 1960's. St John's College, University of Cambridge [online]. [cit. 2020-05-31]. Dostupné z: <https://www.joh.cam.ac.uk/exhibition-tells-story-childrens-literature-medieval-times-1960s>.

FOSTER, Frances. *Little Blue and Little Yellow* [online]. [cit. 2020-01-09]. Dostupné z: <https://storytimeanyday.wordpress.com/2015/08/01/little-blue-and-little-yellow/>.

GALLAGHER, Louise. *Typography and Narrative Voice in Children's Literature: Relationships, Interactions, and Symbiosis*. 2018. Doctoral thesis. University of Dublin.

HAVLOVÁ, Hana. *Nejkrásnější české knihy roku 2018 vyhlášeny. Cenu získaly Co je designér nebo katalog k výstavě Pocta suknu* [online]. 5. 4. 2019 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: <https://www.czechdesign.cz/temata-a-rubriky/nejkrasnejsi-ceske-knihy-roku-2018-vyhlaseny-cenu-ziskaly-co-je-designer-nebo-katalog-kvystave-pocta-suknu>.

HLADÍKOVÁ, Hana. *Children's Book Illustrations: Visual Language of Picture Books*. CRIS Bulletin. (2014/01).

Children's Literature. Library of Congress [online]. listopad 2008 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/acq/devpol/chi.pdf>.

LADD, Patricia. *The Availability of Access Features in Children's Non-Fiction*. International journal of knowledge content development & technology. (2012) 2. 5-16. 10.5865/IJKCT.2012.2.1.005.

MALLAN, Kerry. *Laugh Lines: Exploring Humour in Children's Literature*. Literature Support Series. Newtown (Australia): Primary English Teaching Association, 1993. ISBN 1-875622-06-3.

MULLIS, I. V. S., MARTIN, M. O., FOY, P., & HOOPER, M. (2017). PIRLS 2016 *International Results in Reading*. Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center website: <http://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/international-results/>.

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *České děti a mládež jako čtenáři v roce 2017: Základní údaje o průzkumu* [online]. 17. 1. 2018 [cit. 2020-01-04].

NEL, Philip. *The Fall and Rise of Children's Literature*. American Art. jaro 2008 (Vol. 22, 1), 23–27 (5 stran). DOI: 10.1086/587914.

NORTON, Donna E. a Sandra NORTON. *Through the eyes of a child: an introduction to children's literature*. 8. edice. Boston: Pearson, 2011. ISBN 9780137028757.

Paper Engineering: Fold, Pull, Pop & Turn. The Smithsonian Libraries Exhibition Gallery, National Museum of American History, Washington DC, 2011.

PECINA, Martin. *Knihy a typografie*. Druhé vydání. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-813-0.

PEROU, R. a kol. *Mental health surveillance among children – USA, 2005—2011*. MMWR 2013;62 (Suppl; May 16, 2013) :1-35.

PETROVIĆ, T. (2005). *Književnost za decu – Teorija*. Sombor: Učiteljski fakultet.

PIROFSKI, Kira Isak. *Race, Gender, and Disability in Today's Children's Literature*. San Jose State University.

SALISBURY, Martin a Morag STYLES. *Children's Picturebooks: The Art of Visual Storytelling*. UK: Laurence King Publishing, 2012. ISBN 978-1-8566-9-735.

SAYER, I., KRISTIAWAN, M. a AGUSTINA, M. *Fairy Tale as a Medium for Children's Character Cooperation Building*. Al-Ta Lim Journal. 108-116n. 1., 2018(25 (2) DOI: <http://dx.doi.org/10.15548/jt.v25i2.458>. ISSN 2355-7893.

SHORT, Kathy G. *What's Trending in Children's Literature and Why It Matters*. Language Arts. 2018, (Vol. 95, 5).

STAKIĆ, Mirjana. *The Specifics of Children's Literature in the Context of Genre Classification*. Mediterranean Journal of Social Sciences. Rome-Italy: MCSER Publishing, 2014, Vol 5 No 19, 243-251. DOI: 10.5901/mjss.2014.v5n19p243. ISSN 2039-2117.

STAŇKOVÁ, Lucie. *Pohádky a jejich vliv na psychický vývoj dítěte*. (24. 01. 2011), Problémové dítě a hra.

STORM, Grace E. *Areas of Children's Literature*. The Elementary School Journal, vol. 45, no. 9, 1945, str. 503–511. JSTOR, www.jstor.org/stable/998417.

Volte zvířata! Nakladatelství Paseka [online]. [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://www.paseka.cz/rodrigues-ribeiro-desgualdo-markun-volte-zvirata/produkt-4834/>.

WALKER, Sue. *Information Design Journal* [online]. University of Reading, leden 2003 (11(3):106-122) [cit. 2020-01-23]. DOI: 10.1075/idj.11.2.04wal.

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obr. 1 – Příběhy na dobrou noc pro malé rebelky (str. 19)
- Obr. 2 – Kapky na kameni (str. 19)
- Obr. 3 – Bydlíme! (str. 20)
- Obr. 4 – Pozor doktor! (str. 21)
- Obr. 5 – Nebojme se bát (str. 21)
- Obr. 6 – Another (str. 22)
- Obr. 7 – Small in the City (str. 22)
- Obr. 8 – Krtek a zima (str. 23)
- Obr. 9 – Dobrodružství Toma Sawyera (str. 24)
- Obr. 10 – Děti z Bullerbynu (str. 24)
- Obr. 11 – Jiří Žáček dětem (str. 25)
- Obr. 12 – Říkadla a písničky pro nejmenší (str. 25)
- Obr. 13 – Let's talk about where babies come from (str. 26)
- Obr. 14 – Look inside Nature (str. 26)
- Obr. 15 – Čtyřlístek (str. 26)
- Obr. 16 – Tintinova dobrodružství (str. 26)
- Obr. 17 – The Book with no Pictures (str. 31)
- Obr. 18 – Pierre the Maze Detective (str. 31)
- Obr. 19 – TouchThinkLearn (str. 32)
- Obr. 20 – Little Blue and Little Yellow (str. 34)
- Obr. 21 – Obrazy světa (str. 36)
- Obr. 22 – Adam a koleno (str. 37)
- Obr. 23 – Kočička z kávové pěny (str. 38)
- Obr. 24 – Do vesmíru! (str. 38)
- Obr. 25 – Font pro děti (str. 40)
- Obr. 26 – There's a Tiger in the Garden (str. 41)
- Obr. 27 – Malý princ – Velká obrazová kniha (str. 42)
- Obr. 28 – This Book is a Planetarium (str. 43)

- Obr. 29 – Find Colors (str. 43)
- Obr. 30 – To je metro, čéče! (str. 48)
- Obr. 31 – Předpovídej počasí (str. 49)
- Obr. 32 – Volte zvířata! (str. 50)
- Obr. 33 – Ilustrace Denise (str. 59)
- Obr. 34 – Ilustrace pana Ryby (str. 59)
- Obr. 35 – Ilustrace vedlejších postav (str. 60)
- Obr. 36 – Ilustrace: Denis s panem Rybou v pokoji (str. 61)
- Obr. 37 – Ilustrace: Bílé auto odjíždí (str. 61)
- Obr. 38 – Ilustrace: Pan Ryba promluví před dospělými (str. 62)
- Obr. 39 – Ukázky kresleného písma (str. 63)
- Obr. 40 – Ukázka písma BW Modelica a BW Modelica Bold (str. 63)
- Obr. 41 – Ukázka otevíracích ilustrací (str. 64)
- Obr. 42 – Dvoustrana s domečkem (str. 65)
- Obr. 43 – Dvoustrana s otočným kolem (str. 65)
- Obr. 44 – Dvoustrana s hromadou oblečení (str. 66)
- Obr. 45 – Dvoustrana s rodičovskou schůzí (str. 66)
- Obr. 46 – Dvoustrana s úkoly (str. 67)
- Obr. 47 – Dvoustrana s panem Rybou v umyvadle (str. 67)
- Obr. 48 – Vizualizace 1. verze knihy (1) (str. 68)
- Obr. 49 – Vizualizace 1. verze knihy (2) (str. 68)
- Obr. 50 – Vizualizace 1. verze knihy (3) (str. 68)

SEZNAM ZDROJŮ OBRÁZKŮ

Obr. 1 – <https://www.megaknihy.cz/pro-deti/312585-pribehy-na-dobrou-noc-pro-male-rebelky/>

Obr. 2 – <https://www.megaknihy.cz/pro-deti/397936-kapky-na-kameni/>

Obr. 3 – <https://www.kosmas.cz/knihy/256584/bydlime/>

Obr. 4 – <https://www.kosmas.cz/knihy/255951/pozor-doktor/>

Obr. 5 – <https://www.kosmas.cz/knihy/248000/nebojme-se-bat/>

Obr. 6 – <https://www.nytimes.com/2019/11/01/books/review/best-illustrated-childrens-books-2019.html>

Obr. 7 – <https://www.nytimes.com/2019/11/01/books/review/best-illustrated-childrens-books-2019.html>

Obr. 8 – <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/11015741/krtek-a-zima/>

Obr. 9 – <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/23890108/dobrodruzstvi-toma-sawyera/>

Obr. 10 – <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/23745701/deti-z-bullerbynu/>

Obr. 11 – <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/27726605/jiri-zacek-detem/>

Obr. 12 – <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/27925983/rikadla-a-pisnicky-pro-nejmensi/>

Obr. 13 – <https://www.brownsbfs.co.uk/Product/Harris-Robie-H/Lets-talk-about-where-babies-come-from---a-book-about-egg/9781406357868>

Obr. 14 – <https://www.megaknihy.cz/naucne/5622999-look-inside-nature.html>

Obr. 15 – <https://www.detske-casopisy.cz/tag/ctyrlistek/>

Obr. 16 – <http://www.comics-blog.cz/2013/07/210-tintinova-dobrodruzstvi-20-tintin-v.html>

Obr. 17 – <https://www.amazon.co.uk/Book-No-Pictures-B-Novak/dp/0141361794>

Obr. 18 – <https://www.theguardian.com/childrens-books-site/gallery/2015/dec/17/pierre-the-maze-detective-in-pictures>

Obr. 19 – <https://cz.pinterest.com/pin/538954280391474256/>

Obr. 20 – <https://www.abebooks.com/Little-Blue-Yellow-story-Pippo-Ann/18268069546/bd>

Obr. 21 – <http://www.baobab-books.net/obrazy-sveta>

Obr. 22 – <http://www.baobab-books.net/adam-koleno>

Obr. 23 – <http://www.baobab-books.net/kocicka-z-kavove-peny>

Obr. 24 – <http://www.baobab-books.net/do-vesmiru>

Obr. 25 – <https://www.creativecircle.com/blog/the-typography-of-childrens-books/>

- Obr. 26 – <https://www.megaknihy.cz/pro-nejmensi/5579113-there-s-a-tiger-in-the-garden.html>
- Obr. 27 – https://www.idnes.cz/kultura/literatura/maly-princ-vykrocil-do-3d-prostoru-aniz-by-opustil-knihu.A101021_164526_literatura_ob/foto
- Obr. 28 – <https://www.bruea.pt/en/loja/this-book-is-a-planetarium-en/>
- Obr. 29 – <https://uk.phaidon.com/store/childrens-books/find-colors-9780714876597/>
- Obr. 30 – <https://www.paseka.cz/rezkova-milada-sramek-jan-vlkova-veronika-to-je-metro-cece-vsechno-co-musite-vedet-aby-vam-neujel-vlak/produkt-4799/>
- Obr. 31 – <https://www.paseka.cz/honsova-dagmar-souckova-martina-predpovedej-pocasi/produkt-4832/>
- Obr. 32 – <https://www.paseka.cz/rodrigues-ribeiro-desgualdo-markun-volte-zvirata/produkt-4834/>
- Obr. 33 – *archiv autorky*
- Obr. 34 – *archiv autorky*
- Obr. 35 – *archiv autorky*
- Obr. 36 – *archiv autorky*
- Obr. 37 – *archiv autorky*
- Obr. 38 – *archiv autorky*
- Obr. 39 – *archiv autorky*
- Obr. 40 – *archiv autorky*
- Obr. 41 – *archiv autorky*
- Obr. 42 – *archiv autorky*
- Obr. 43 – *archiv autorky*
- Obr. 44 – *archiv autorky*
- Obr. 45 – *archiv autorky*
- Obr. 46 – *archiv autorky*
- Obr. 47 – *archiv autorky*
- Obr. 48 – *archiv autorky*
- Obr. 49 – *archiv autorky*
- Obr. 50 – *archiv autorky*